

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 5

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

7. MARCA 2012

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Snímka: Teodor Križka

Za zabudnutým Slovenskom

Z iniciatívy spoločenstva kresťanských laikov sa koncom augusta 2011 uskutočnila, dovoľím si povedať, priekopnícka púť Slovákov na Balkán, na hroby prvých svätých Slovenov-Slovákov, ktorí patrili medzi Sedemopočetníkov. Išli sme po stopách vyhnaných slovenských učeníkov Klimenta, Nauma a Angelára. Slovenskú etnicitu Gorazda a Klimenta jednoznačne potvrdil aj slavista profesor Ján Stanislav. Chceli sme si sprítomniť ich misiu u balkánskych Slovanov, ktorú zakončili v Ochride.

Po viacerých prekážkach sa autobus predsa len naplnil a symbolicky v ňom boli zastúpené takmer všetky regióny Slovenska - od východu po západ - kresťanskými laikmi spolu s tromi kňazmi - dvaja rímskokatolíci a jeden gréckokatolíck.

V príprave na významné jubileum 1150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda - apoštolov Slovákov, to bol cenný vklad do duchovnej, ale aj dejepisnej pokladnice národného

povedomia Slovákov, ktoré sa ešte len preberá z tvrdého spánku vlastnej histórie.

Cieľom cesty bola Macedónia, kde prvýkrát vstúpilo Evanjelium na pôdu Európy cez sv. Pavla. Naša púť viedla cez Maďarsko a Srbsko, kde sme si tiež mohli pripomenúť našu his-

DONÁT ČARNOGURSKÝ

tóriu z 9. storočia. Lebo podľa výskumov nášho najvýznamnejšieho slavistu Jána Stanislava, takmer celú Panóniu obývali v tom čase Slováci, ako pôvodní obyvatelia Európy. Podľa záznamov byzantského cisára a historika Porfýrogeneta z roku 955, zem Svätoplukova siahala až po Srijemsku Mitrovicu, neďaleko Beogradu.

V duchu sme meditovali, akú dlhú cestu strastí po vyhnaní pravoverných učeníkov z Veľkej Slovenskej zeme - zvanej tiež Morava - museli podstúpiť títo naši veľikáni, putujúc v treskúcej zime vo februári r. 886.

Sv. Kliment a Naum patrili medzi najbližších slovenských učeníkov sv. Cyrila a Metoda, ktorých spolu so sv. Gorazdom, Angelárom a Sávom (Laurentiom) uctieva Východná cirkev ako tzv. Sedemopočetníkov. Spol'ahlivý historický prameň, ktorý hovorí o udalostiach na Slovensku po Metodovej smrti, je životopis sv. Klimenta, zachytený jeho súčasníkmi v 10. storočí: „Čo sa týka tých, čo zaujímali hodnotu učiteľov, ako tento Gorazd, o ktorom ... Metodova čnosť postavila na arcibiskupský stolec, ale zloba kacírov pozbavila stolec ozdoby odstránením tohto muža a tak isto aj kňaz Kliment, muž veľmi učený a Laurentius i Naum i Angelár. ... nedajúc svätým ani len prijať pokrm - pretože kacíri nikomu nedovolili hodiť ani kúska chleba služobníkom Krista - oddali ich vojakom, aby títo odvedli každého na rôzne miesta pri Dunaji, odsúdiac nebeských občanov na večné vyhnanie z mesta (Devín).“

(Pokračovanie na 4. strane)

Nezostalo mi veľa priestoru, ale aj ten mi stačí. Málokto si uvedomuje, že žijeme časy nie nepodobné na tie spred tisíc rokov, keď sa lámali dejiny nášho národa. Preto sa musíme zo všetkých síl usilovať, aby sme nezopakovali aspoň základné chyby, ani pod nátlakom.

Keď sv. Cyril a Metod prichádzali k našim predkom, preložili najskôr Evanjelium podľa

O Slove(noch)

TEODOR KRIŽKA

Jána. Ako sa toto evanjelium začína, vieme: Na počiatku bolo Slovo... Už v tom vidieť genialitu svätých vierozvestov. Našli kľúč k Slovenom, priniesli nám nielen osobnú vieru v spásu, ale aj štátnu ideu. Veď Sloveni museli pochopiť, že ono Logos či Verbum, ktorému ich učili dovtedy, je to isté, čo nosia v osnove svojho mena. Museli pocítiť, že sú akoby odjakživa pripravovaní na osobitnú úlohu prijať vtelené Slovo a byť príkladom pre ostatné národy.

Aj my súčasníci a naši potomkovia musíme zostať telom, do ktorého vstúpilo Slovo. Sme k tomu povolani nie menej, ba ešte viac ako naši dávni predkovia.

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis.
sv. Pius X.

Kam ideme - chceme demokraciu?

Materiálnym objektom ekonomickej vedy je človek a príroda. Formálnym, ako hovorí filozofia, je zorný uhol, z ktorého sa ekonómia na tento vzťah pozerá. Ekonómii ide o materiálny blahobyt človeka, nie zdravie, o ktoré sa zaujímajú lekárske vedy.

Súčasná ekonómia tvorí svoje hypotézy za predpokladu, že človek je slobodný. Vtedy sa stane, že ak je cena vysoká, dopyt je malý. Ak je cena nízka, dopyt je veľký. Koľko človek kúpi, je jeho slobodné rozhodnutie. Ľudský rozum odvodil aj matematicky tento vzťah a volá ho zákon dopytu.

O slobodu sme sa zaujímali aj v roku 1989. Hovorili o nej aj sociológovia aj politológovia. Teda najmenej tri vedecké disciplíny. A preto ja vo svojom príspevku dávam slobode širší obsah ako v ekonómii.

Požičiam si tvrdenie (požiadavku) sociológie a politológie: verejnosť je priestorom politiky slobodného národa. Miera verejnosti je kritériom jeho slobody. Musíme navrhnúť najskôr ideálny stav. To robil aj Einstein - vozík najskôr postrčil na ceste dláždenej „mačacími hlavami“, potom na asfaltke, potom na ľade. Vozík prešiel stále dlšiu dráhu bez dodatočného strkania. A povedal, ak nie je žiaden odpor - vozík pôjde do nekonečna. Teda tým chcem povedať, že politická sloboda si žiada, aby sa to, čo ovplyvňuje osud všetkých ľudí, dialo verejne. A to je idealizácia stavu, ktorú požaduje Einstein, aby sme vedeli dôjsť k správnejmu a pravdivému záveru, aj v oblasti demokracie. Ona je základom mojej úvahy. Verejne sa má uvážiť a pripraviť každé rozhodnutie. Na základe toho, a nie na základe slepej dôvery má nasledovať súhlas. Slobodný národ má účasť na konaní tých, čo vládnu, na výstavbe inštitúcií a na prijímaní zákonov tým, že o nich vie a spoluodmýšľa. V slobodnom národe je možnosť postupu politikov zdola nahor (nie ako teraz Dzurinda a Žitňanská, ktorá sa ho mala pýtať). Politici vychádzajú (mali by) z najmenších profesných skupín, zo susedských vzťahov, zo slobodných politických diskusií a názorov. V nich sa osvedčujú ako osobnosti, vzbudzujúce dôveru ako vodcovia, ktorým je vlastná sila úsudku a znalosť vecí. Nahor stúpajú predovšetkým oni, a nie vopred zamestnaní politici, vybraní straníckou byrokraciou. Neujdú pozornosti, pretože národ je preniknutý politickým vedomím. Svojím správaním, tým, čo hovoria a čo publikujú, sú vi-

diteľní pre široký okruh verejnosti. Vo voľbách voliči vedia, koho a čo volia. Slobodný národ vie, že má zodpovednosť za svoju vládu a ručí za jej konanie (Mikloš neručí ani za Bubeníkovú...). Príslušnosť k takémuto národu dáva možnosť byť slobodným človekom. A ten môže byť občanom.

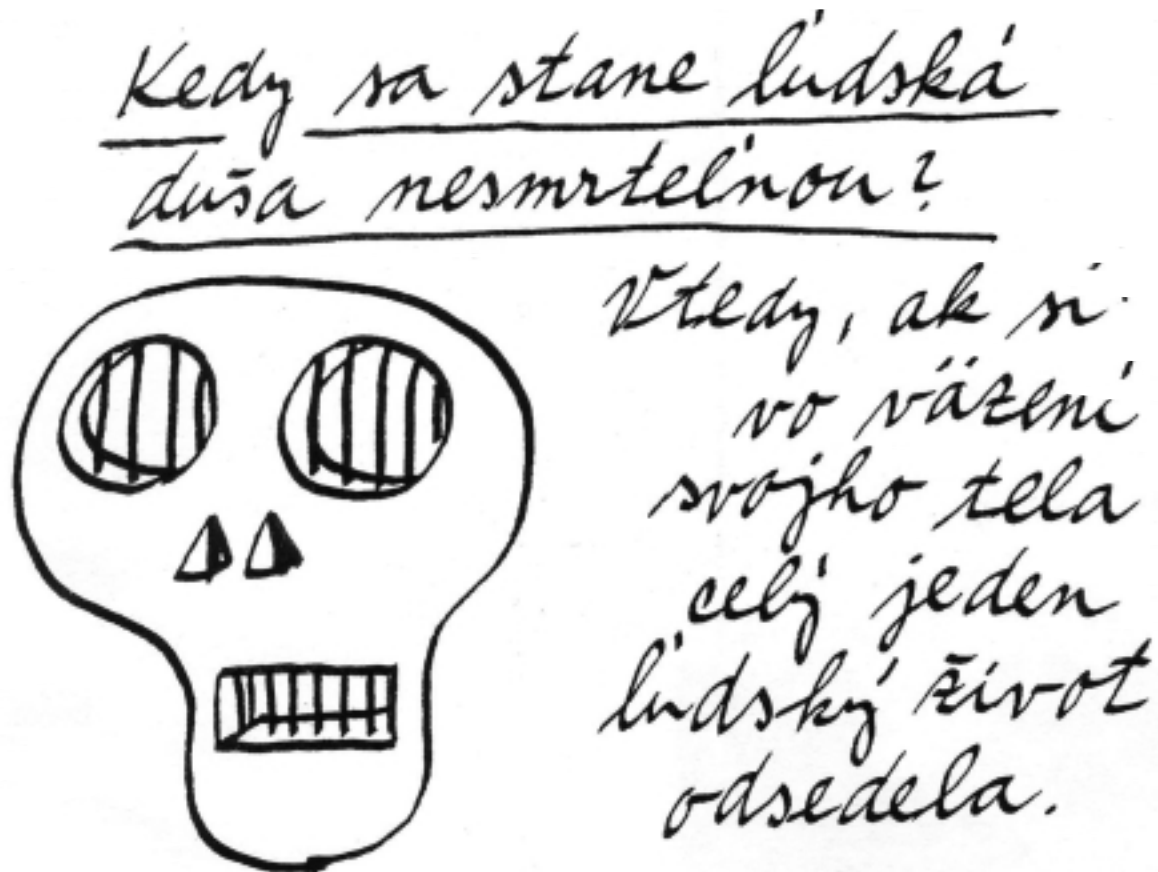
Takýto opis zobrazuje ideál a má zmysel ako kritérium pre posudzovanie a ako podnet pre to, aby sme sa k nemu priblížili. Škoda, že realita u nás a aj v EÚ zatiaľ vyzerá inak.

Politická seba výchova sa uskutočňuje nácvikom spôsobu myslenia na každodenných reálnych udalostiach i vo veľkých rozhodujúcich okamihoch (rok 1989). Až v konkrétnych situáciách sa nadobúda skúsenosť a osvedčuje sa sila úsudku. U nás a aj inde sa na verejnosti prejavujú partikulárne záujmy a zrážajú sa s inými záujmami. Nijaký jednotlivý záujem sa nesmie postaviť na roveň verejnému záujmu, bonum commune. Len jeden jediný verejný záujem je absolútny, ako hovorí K. Jaspers, to, že je možný onen boj v pravde a pravdivosti s rovnakými šancami, boj o hierarchiu záujmov a súčasne o to spoločné, čo presahuje všetky záujmy. Vlastnenie moci nevyhnutne škodí slobodnému úsudku rozumu.

V ekonómii veľa učíme o riziku. Teória financií je na ňom úplne založená. Ale riziko verejnosti je osobitným rizikom každého jednotlivca. Kto získal, ako ja hovorievam, nejaký vzhľad, nechce si ho nechať pre seba, aspoň vedec nie. Kto niečo vytvoril, chce, aby to bolo viditeľné. Kto koná politicky, chce byť uznávaný. O tom hovorí celá novodobá história ľudstva. Je to veľká ctižiadost', oprávnená, ak - pokiaľ ide o vlastné schopnosti - nespočíva na sebaklamе a nemení sa tým na samolúbosť. Verejnosť je vždy rizikom. Naši politici dobre vedia, prečo neuznáť demokraciu - vládu ľudu. Oni však o nej len radi veľa hovoria.

Sú to otázky, týkajúce sa podstaty človeka, zmyslu jeho iba zdanlivo samozrejmeho jestvovania. Nemusíme si ich uvedomovať, môžeme odmietnuť sa nimi zaoberať. Neznamená to však, že im unikneme, že sa nás nebudú týkať. To, ako na ne reagujeme, súvisí s tým, kým sa staneme. A z toho, kým sa staneme, vyplynie, čo urobíme zo sveta, v ktorom žijeme. Nezabudli sme na to v roku 1989? Spejeme k demokracii?

JAROSLAV HUSÁR

Kresba: Andrej Mišanek

Ešte o revolučnom rasizme

Na moju stručnú a vecnú informáciu o protislovanskom genocídnom rasizme F.Engelsa a K.Marxa, uverejnenú nedávno v týždenníku Slovenské národné noviny, som dostal nečakane veľa pripomienok od čitateľov. Žiaľ, len málokto z nich sa venovali vecnej stránke tohto problému a väčšina sa zamerala na spochybňovanie obsahu informácie, alebo aspoň jej autora.

Prví mi vyčítajú, že robím zo seba falšného hrdinu a po prevrate sa tvárim ako antikomunista. Nuž, nič také naozaj nerobím a v mojej informácii som sa ani slovom nedotkol politicko-ekonomických analýz menovaných pánov, syntetizovaných hlavne v ich spoločnom diele Kapitál. Na to sa necítim byť dosť veľkým ekonómom, ale na to sa zrejme necítia ani dnešní najväčší demokratickí analytici, ekonómovia a politológovia a preto sa ekonomických analytických diel menovanej dvojice, hlavne Kapitálu, už vyše dvadsať rokov nedotkli ani slovom a radšej ich pochovávali pod horami mediálneho mlčania.

Druhá skupina čitateľov mi vyčíta, že som Engelsa a Marxa kritizoval preto, lebo boli Židia a viacerí ma pritom ihneď označili za rasistu, ba priamo za antisemitu. Ja som však v mojej informácii ani slovom nespomenul, že menovaní boli Židia, takže neviem, v čom vlastne bol ten môj prejav rasizmu či antisemitizmu. Lenže oni naozaj Židmi boli a spoločne napísali aj dielo Nemecká ideológia a navzájom sa utvrdzovali v takom protislovanskom genocídnom rasizme, že z neho o necelé storočie neskôr mohli priamo čerpať takí rasisti, ako A.Hitler, R.Heydrich či J.Streicher. Len ako „pochúťku“ citujem z Engelsovho diela Demokratický

panslavizmus: „...spolu s Maďarmi môžeme zabezpečiť revolúcie len najrozhodnejším terorom proti slovanským národom ... a žiadne frázy, nijaké odkazovanie na neurčitú demokratickú budúcnosť týchto krajín nám nebráni, aby sme s nimi nezaobchádzali ako s nepriateľmi! ... V nasledujúcej svetovej vojne zmiznú z povrchu zemského nielen reakčné triedy a dynastie, ale aj celé reakčné národy. A to je tiež pokrok.“ Alebo z jeho diela Der magyarische Kampf: „Zo všetkých národov a národíkov Rakúska (myslené sú tým slovanské národy Habsburskej ríše, neskoršieho Rakúsko-Uhorska - pozn. J.H.) boli nositeľmi pokroku, aktívne zasiahli do dejín a sú dodnes životaschopné, len Nemci a Maďari. Preto sú teraz revolučné. Všetky ostatné veľké a malé národnosti a národy sú predurčené zaniknúť vo svetovej revolučnej búrke.“ Nemienim sa púšťať do planých úvah ako laď židovstvo Engelsa a Marxa s týmto ich protislovanským genocídnym rasizmom, musím však s ľútosťou konštatovať, že po prevrate sa na Slovensku výstižný slogan „Zlodej kričí: Chyťte zloděja!“ zmenil v podaní istej skupiny našich spoluobčanov na podobu: „Rasisti kričia: Chyťte rasistu!“ Nuž, aj to je poučenie z demokracie.

Tretia skupina mojich kritikov ma priamo obvinila, že údaje z môjho článku neviem dokázať. V článku som sice uviedol, že informácie som čerpal zo zborníka K.Marx - F.Engels - V.I.Lenin: K dejinám Československa a čs. dělnického hnutí, Praha 1963, ale tento zborník sa v našich knižniciach už takmer nedá nájsť - zrejme ho odpratali ideoví či po-

krvní súkmeňovci menovaných rasistov. Ale ešte stále sa dajú nájsť ich ďalšie diela, napríklad Engelsov Demokratický panslavizmus, či Der magyarische Kampf, alebo ich spoločný traktát Revolúcia a kontrarevolúcia v Nemecku, uverejnený v r. 1852 v New York Daily Tribune. Treba len vynaložiť patričné úsilie a človek sa dozvie všeličo, ba prestane žasnúť aj nad vecami, ktoré sa u nás dejú po „nežnej revolúcii“. Lahšie potom pochopí napríklad aj takú nehoráznosť, že „slovenskí“ autori „Vyhlásenia VPN a MNI o spolužití národov(!), národných(!) menšín a etnických skupín na Slovensku“ zo 4.1.1990 o d m i e t l i princíp reciprocity (čiže občianskej a ľudskej rovnosti!), medzi Maďarskom a Česko-Slovenskom pri poskytovaní menšinových práv svojim občanom! Pravda, treba si tento „dokument“ vyhľadať a pozrieť sa aj na to, kto menovite ho podpísal.

Pre tých čitateľov, ktorí si chcú ušetriť námahu vyhľadávania, sa však ponúka zatiaľ jediný ľahko dostupný zdroj informácií a tým je kniha bývalého chorvátskeho prezidenta Franja Tuđmana Dejinný údel národov. Vydalo ju v roku 2000 vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied VEDA a sú v nej uvedené aj rozsiahle citáty protislovanských rasistických názorov Friedricha Engelsa a Karla Marxa v takom rozsahu, aký je v časopise z priestorových dôvodov neuverejniteľný. Kniha, opatrená kvalifikovaným predhovorom známeho slovenského historika profesora Matúša Kučeru, naozaj stojí za prečítanie a to nielen zo zorného uhla genocídnych rasistických názorov menovaných dvoch viťúzov.

JULIUS HANDŽARIK

Desí ma liberálny katolicizmus... To som vyjadril viac než štyridsaťkrát a teraz vám to opakujem skrz lásku, ktorú k vám prechovávam. Skutočnou pohromou Francúzska je liberálny katolicizmus, ktorý sa snaží zjednotiť dva princípy, nezlučiteľné ako oheň a voda.“ Napriek tomu však počet liberálnych katolíkov neustále narastal.

PÁPEŽ PIUS X. A MODERNIZMUS

Uvedená doktrína dosiahla vrchol približne na prelome storočí, kedy liberalizmus roku 1789, ktorý už vanul vo vetre, prerástol do tornáda modernizmu. Otec Vincent Miceli definoval túto herézu popisanim „trojice rodičov“ modernizmu. Napísal:

1. Náboženským otcom modernizmu je protestantská reformácia.
2. Filozofickým otcom modernizmu je osvietenstvo.
3. Politický otec modernizmu vzišiel z Francúzskej revolúcie.

Pápež svätý Pius X., ktorý zasadol na pápežský stolec v roku 1903, rozpoznal modernizmus ako najsmrtonosnejšiu nákazu, ktorá musí byť zastavená. Napísal, že najdôležitejšou povinnosťou pápeža je zaistiť čistotu a integritu katolíckej náuky a keby nič neurobil, zlyhal by vo svojej základnej povinnosti. Svätý Pius X. viedol vojnu proti modernizmu, vydal proti nemu encykliku (Pascendi) a Syllabus (Lamentabili), zaviedol protimodernistickú príslahu, ktorú skladali všetci kňazi a učitelia, očistil semináre a univerzity od modernistov a exkomunikoval tých, čo nechceli ustúpiť a pokajať sa.

Pius X. účinne zastavil šírenie modernizmu vo svojej dobe. Povráva sa však, že keď mu blahoželali k odstráneniu tohto závažného omylu, odpovedal, že napriek všetkému úsiliu sa mu nepodarilo onú beštii zahubiť, iba ju zahnať do podzemia. Varoval, že pokiaľ sa vedúce osobnosti Cirkvi nebudú mať na pozore, beštia sa v budúcnosti vráti a bude ešte omnoho ničivejšia, než predtým.

POTREBA ODPORU

Ako som už zmienil na začiatku tejto prednášky - verím, že Permanentné pokyny Alta Vendity a ich dôsledky pomáhajú vysvetliť to, o čom hovorila sestra Lucia, keď varovala pred diabolským zmätením vyššej hierarchie. Tento výraz použila mnohokrát. A tak jedinou odpoveďou všetkých katolíkov na toto diabolské pomätenie majú byť tieto skutky:

1. Veľa sa modliť, zvlášť ruženec.
2. Naučiť sa a žiť tradičnú náuku a morálku Katolíckej cirkvi, akú nachádzame v spisoch pred Druhým vatikánskym koncilom.
3. Svätíť Latinskú tridentskú omšu, kde sa katolícka viera a zbožnosť nachádza v plnosti, nenakazená dnešným novus ordo ekumenizmom.
4. Vzдорovať celou svojou dušou liberálnym trendom po Druhom vatikánskom koncile, ktoré spôsobili takú spúšť na Kristovom mystickom Tele.
5. Láskaovo učiť druhých o tradičných viery a varovať ich pred omylmi doby.
6. Modliť sa, aby nákazlivý návrat k zdravému rozumu zasiahol čo najviac ľudí v hierarchii.
7. Nikdy nerobiť kompromisy.
8. A napokon dôvod, prečo sme sa tu zišli (na Fatimskej konferencii, pozn. red.) - podľa svojich najlepších schopností praktikovať a šíriť druhým požiadavky Panny Márie fatimskej.

Autor je vydavateľ amerického mesačníka Catholic Family News

Z anglického originálu preložila KATARÍNA DŽUNKOVÁ Podstatne krátené

Za zabudnutým Slovenskom

(Dokončenie z 1. strany)

„Keď Kliment vzal Nauma i Angelára, namieril na cestu, ktorá viedla k (dolnému) Dunaju...a ponáhľali sa na ďalšiu cestu...šli cestou (cez Panóniu) vedúcou k Dunaju...keď už prišli na breh Dunaja, uvideli veľký, preto i neprebroditeľný prúd. Potom zviazali tri brvná lipovou kôrou a chránení sú silou zhora preplavili sa cez rieku, utekajúc pred potopou bludov. Z vôle Božej za pomoci brvien sa zachránili. A keď vošli do Belehradu, prišli k vtedajšiemu veliteľovi mesta Boritakanovi a všetko, čo sa s nimi dialo, rozpovedali, lebo to chcel vedieť. A keď sa to dozvedel, získal o nich predstavu, že sú to veľkí ľudia a blízki Bohu. Preto považoval za nevyhnutné poslať týchto cudzincov k bulharskému kniežatovi Borisovi, lebo vedel, že Boris po takýchto ľuďoch túži... Keď prišli k Borisovi a boli prijatí s poctou, aká patrí vyznám a váženým ľuďom, vypytoval sa ich na to, čo sa s nimi stalo, a ... Keď to knieža vypočul, ďakoval veľmi Bohu, ktorý pre Bulharsko poslal takých služobníkov a dobrodincov, ktorý mu dal učiteľov a zákonodarcov vo viere, nie nejakých prostých ľudí, ale vyznávačov a mučeníkov.“ Po krátkom pobyte na kniežacom dvore v Preslave Angelár zomrel a knieža Boris poslal Klimenta do oblasti Ochridu, kde sa v roku 893 stal biskupom. V Ochride Kliment založil novú hlaholskú školu -dnes známu ako „prvá univerzita Slovanov“, kde vyučoval spolu s Naumom.

Starobylé mesto Ochrid leží v Macedónsku na hraniciach s Albánskom a Gréckom. Ochrid je nie len po duchovnej, ale aj turistickej stránke veľmi príťažlivý. Ako historický skvost bolo toto mesto zapísané do zoznamu svetového dedičstva UNESCO. V histórii sa po prvýkrát spomína v 2. storočí pr. Kr. ako osada Lychnidos na významnej rímskej ceste spájajúcej Rím s Gréckom. Už v 4. storočí tu bola bazilika a nachádzalo sa tu sídlo biskupa. Pre svoj duchovný význam bolo mesto nazývané tiež Jeruzalem Balkánu. V celom jeho okolí je množstvo sakrálnych stavieb byzantského typu. Traduje sa, že ich tu bolo na každý deň v roku jeden, teda 365 kostolov a kaplniek. Mnohé z nich však boli zničené v čase tureckej nadvlády. O to vzácnejšie sú tie, ktoré ostali až do dnešných čias a zachovali nám nespočetnú duchovnú hodnotu umeleckej výpovede nástenných malieb a ikon. Zaujímavý je jeden z najstarších kostolov Ochridu - Chrám sv. Sofie, ktorý istú dobu slúžil ako biskupský a katedrálly chrám. Dnes sa tu nachádzajú vzácne fresky z 11.-14. storočia.

V centre Ochridu nás privítalo veľkolepé súsošie sv. Cyrila a Metoda a nádherné bronzové sochy sv. Klimenta a divotvorcu sv. Nauma. Bol som prekvapený, akú úctu k nim Macedónci prechovávali. Na Slovensku asi málokto vie, že Slováci sv. Kliment a sv. Naum sa stali duchovnými piliermi macedónskeho ľudu, ba celého slovanského sveta Balkánu. Nad mestom, na návrší zvanom Plaošnik, sa nachádza pravoslávny chrám sv. Klimenta, kde bola v 9. stor. umiestnená hlaholská škola a kde bol sv. Kliment Slovenský aj pochovaný. Tam, pri jeho ostatkoch sme sa modlili za naše Slovensko a za odpustenie krivd, ktoré sa stali u nás v časoch pôsobenia sv. bratov zo Solúna.

Po vyhnaní cyrilometodských žiakov sa ťažisko ich činnosti prenieslo zo Slovenska na Balkán. Tomu zre-

teľne nasvedčuje i architektonická typológia chrámu hlaholskej školy, ktorú Kliment v Ochride založil. Z náčrtu (obr. kostolov) základného pôdorysu vidieť, že ju postavil podľa vzoru školy, ktorú na Devíne založil Konštantín Filozof v roku 864. Je tvarovo identická z archeologickým nálezom byzantského chrámu na Devíne z čias kráľa Rastislava. Možno nie je náhoda, že archeologicky bol tento chrám potvrdený až v roku 1985, práve na 1100. výročie smrti sv. Metoda.

Asi 27 km popri brehu Ochridského jazera sa nachádza pravoslávny Kláštor sv. Nauma, kde je i pochovaný. V roku 900 sa sem Naum utiahol do kláštora, ktorý sám vybudoval. Na počudovanie mnohých, aj jeho pôdorys mal apsidu v tvare trojlístka, presne tak, ako kostol, ktorý postavil sv. Kliment na Plaošniku v starej časti mesta Ochrid.

Kliment aj Naum postavili svoje kostoly presne v tvare pôvodnej devínskej školy s trojlístkovou apsidou. V ochridskej replike devínskej hlaholskej školy tak znovu povstala symbolicky i fakticky prvá univerzita Slovanov, ktorú po vyhnaní cyrilometodských učeníkov z Devína úplne zničil nemecký biskup Viching. Bohužiaľ s ňou zmizli i všetky rukolapné stopy po hlaholskej kultúre na Slovensku. Ostalo len svedectvo základných kameňov chrámu na devínskom brale.

Z toho vyplýva, že chrám na Devíne musel byť v histórii byzantskej misie najvýznamnejší, a že tu sa nachádzalo aj jej centrum. Toto je fakt, historická realita a nie mýtus. Dosvedčil to i ruský lingvista Oleg Nikolajevič Trubačov (1930-2002), výrazná osobnosť ruskej a svetovej slavistiky, ktorý podľa očitých svedkov v roku 1993 pri svojej návšteve Devína vyslovil myšlienku: „Odtiaľto vzišlo svetlo pre všetkých Slovanov“ a na znak úcty pobožkal devínsku zem.

Ochrid leží blízko hraníc Albánska a tak sme mali „iba na skok“ do najstaršieho a najkrajšieho albánskeho mesta - Beratu. Bolo jedným z obchodných a kultúrnych centier Balkánu už v antike. Pre svoju zaujímavú architektúru je Berat, známy ako mesto tisícich okien. Dominuje mu

starobylá byzantsko-slovanská mohutná pevnosť zo 14. stor. s množstvom kamenných kostolíkov a múzeom s ortodoxnými ikonami. Hoci počas krutého komunistického prenasledovania boli takmer všetky kresťanské chrámy v krajine zničené, v tejto pevnosti sa ich ešte dosť zachovalo. Najväčší z nich je chrám Usnutia sv. Bohorodičky, ktorý bol katedrálly chrámom beratskej Pravoslávnej cirkvi. V chráme sa zachoval krásny ikonostas známeho albánskeho ikonopisca Onufriho, na ktorom je aj ikona svätých Sedmopočetníkov. Tu sa podľa tradície nachádzajú ostatky sv. Gorazda a Angelára. Úcta týchto dvoch svätcov v okolí Beratu siahala minimálne do 14. storočia.

Cieľom našej cesty boli predovšetkým ostatky týchto našich svätcov. Ako nám prezradila naša veľmi sympatická sprievodkyňa, pravoslávna historička umenia, chodia tam v plnej paráde delegácie Bulharov, na čele s prezidentom pokloniť sa „svojím bulharským rodákom“ - Gorazdovi a Angelárovi. Keď sme sa jej spýtali, či vie odkiaľ Gorazd pochádza, bez predsudkov odpovedala, že zo Slovenska. No hneď aj dodala, že úplne tomu uverí, až keď takéto delegácie na najvyššej úrovni budú prichádzať z jeho vlastnej domoviny.

*

Keď som ako katechét položil v triede otázku, kedy k nám prišli Cyril a Metod, deviatci mi odpovedali, že v devätnástom storočí...?! Ako kňaza ma trápi, že Slovenský národ nemá dostatočné poznanie vlastnej histórie, a preto ani hrdosť a národné sebavedomie. Príčin je zrejme viac: preťaté korene našej minulosti, ktoré sú často krát cielene odrezávané, mentalita Slovákov stáročia formovaná v podriadenosti, keď sme boli, ako to predpovedal sv. Metod „vydaní iným v moc ... Ale určite aj fakt, že nepoznáme vlastné historické korene a minulosť národa. Ako si môžeme zamilovať to, čo nepoznáme? A národ, ktorý je ľahostajný k vlastnej minulosti duchovne zomiera. Budúcnosť patrí iba tomu, kto má minulosť.

Pritom reakcie na fakty o našich dejinách sú rôzne. Ak niekto prejaví hrdosť na našu slovenskú minulosť,

hneď sa nájde kuvičí hlas: „Pozor, na prílišné mytologizovanie dejín!“, alebo „Len aby ste sa nestali obeťou nacionalistických vášní!“. Takéto klíšé neobstojí, pretože nie je pravdivé. Iné národy sú až nekriticky hrdé na svoju minulosť, nijako sa tým navonok netaja a nikto im to verejne nevyčíta. Je prirodzené, že každý má rád svoju vlasť. Po celom Macedónsku, Grécku, aj v iných krajinách, sa na každom kroku môžete stretnúť s ich štátnymi vlajkami, ale ak sa Slovák doma prezentuje svojím nádherným kresťanským symbolom dvojkríža, okamžite je upodozrievaný z nacionalizmu. Cieľene je za to vysmievaný a hanobený, aby sa v ňom vytvoril pocit viny za každý prejav svojho vlastenectva. Toto je jedna z prvých vecí, ktoré je potrebné zmeniť v našom národnom myslení.

Byzantská misia sv. Cyrila a Metoda niektorými zaujatými a protislovenskými historikmi jednostranne interpretovaná ako politická záležitosť, je vo svojej podstate a úlohe jednoznačne nadčasová a má silné, nezničiteľné duchovné korene.

Slovanské národy sú povolané vytvoriť silnú kresťanskú civilizáciu a kultúru a podľa prorockých slov Jána Pavla II. má v tom osobitné poslanie práve Slovensko. Slovanská duša ešte nevyjavila, čo v nej je. Západný človek hľadá šťastie v individualizme, no u Slovanov oddávna žije mocná myšlienka, že osobné dobro môže človek dosiahnuť len v jednote s ostatnými. Vynikajúci znalec slovanskej duše a zvlášť východnej spirituality kardinál Tomáš Špidlík načrtnol, že Slovania budú mať v Európe posledné slovo. Slovanom však môže byť každý, v ktorého duši ožije Slovo - Logos, bez ohľadu na pokrvný pôvod. A Slovania majú byť v tejto univerzálnej kultúre, ktorá prekoná všetko, čo je v človeku telesné, kvasom.

Preto sme sa počas tejto púte zjednotili v modlitbách za Slovensko, očistenie jeho minulosti, ale aj odprosenie za všetko zlo v našich dejinách. Či milostivý rok a príprava na toto nesmierne dôležité jubileum Slovákov prinesie požehnané ovocie, záleží na každom jednom z nás.

DONÁT ČARNOGURSKÝ
Autor je katolícky kňaz,
doktorand
Univerzity Jána Pavla II.
v Krakove
na katedre histórie
a kultúrneho dedičstva

Radovan Živný z Česka vytvoril minulý rok pred oslavami sv. Cyrila a Metoda v Nitre z piesku túto 5,5 m vysokú sochu svätých vierozvestov ako kópiu pieskovcového súsošia, ktorého autorkou je Ľudmila Cvengrošová

Sedemdesiatti rokov uplynulo od udalosti, ktorá položila Slovensko na mapu Európy a ktorou sa Slováci pripojili k ostatným vyspelým národom sveta ako rovnoprávny a rovnocenný člen.

Sedemdesiat tri rokov je doba viac než troch generácií. Inými slovami: tí, čo prežili 14. marec 1939 ako dospelí ľudia, už nie sú medzi živými a tí, čo boli v tom čase dvanásťroční chlapci, sú dnes 85-roční starci.

V rozpätí rokov, ktoré nás delia od 14. marca 1939 slovenský národ prechádzal vari najpohnejším obdobím svojej histórie. Zažil chvíle hlbokého poníženia, aby po ťažkých skúškach a mnohom utrpení dosiahol odmeny, ktorá prichádza tým, čo neprestali dúfať. Koleso dejín sa otočilo o celých 360 stupňov a po viac než 50 rokoch sa stredná Európa opäť zmietala v spoločensko-politickej kríze. A opäť prezieraví predstavitelia národa konali tak, ako ich predchodcovia v marci 1939. Nič nie je takým presvedčivým odobrením 14. marca 1939, ako je 1. január 1993, keď bola obnovená slovenská samostatnosť. V oboch prípadoch zákonití predstavitelia národa robili iba to, čo im diktovalo svedomie a zmysel pre zodpovednosť. Nie z vôle cudzích, ale z Božej vôle, nie z márnomyseľnosti jednotlivcov, ale z úsilia a tužôb celého národa vznikla samostatná Slovenská republika v marci 1939 a z tých istých pohnútok bola obnovená v januári 1993.

Objektívny historik sa pri vyhodnocovaní udalostí okolo 14. marca sa nemusí nútiť do prílišnej veľkodušnosti, ani zamlčovať historické skutočnosti, ani okrášľovať jednotlivé podrobnosti, aby mohol vyhlásenie slovenskej štátnej samostatnosti smelo označiť za výsostne pozitívny krok v histórii nášho národa. Ak totiž prijmeme univerzálne uznávanú zásadu, že samostatnosť je konečným cieľom každého národa, tak potom dosiahnutie tohto cieľa nemožno pokladať za nič menšieho ako vrcholiaci bod vývojovej krivky jeho vzrastu a dozrievania. Takto hľadia na svoje dni nezávislosti, dni osamostatnenie, alebo oslobodenia príslušníci všetkých kultúrnych národov sveta a takto hľadia na 14. marec 1939 všetci sebavedomí synovia a dcéry nášho národa.

Dnes už netreba nikoho presviedčať, že národ, ktorý bojuje za svoju slobodu a domáha sa svojho prirodzeného práva na samostatnosť, koná len svoju povinnosť. A kto koná povinnosť voči sebe, nedopúšťa sa krivdy voči nikomu. Kto sa v mene spravodlivosti domáha toho, čo mu neodnateľne patrí, nemôže nijako poškodiť záujmy iného. A ako by bolo urážkou zdravého rozumu dokazovať, že aj Slováci majú právo na samostatnosť, tak by bolo nemiestne cítiť vinu, alebo sa dokonca niekomu ospravedlňovať za to, že sme ju 14. marca 1939 získali.

Slovenská samostatnosť bola, je a bude v súlade s prirodzeným právom, s platnými zásadami medzinárodného práva, so všetkými deklaráciami ľudských práv a základných ľudských slobôd, s neodcudzi-

teľným právom národa riadiť si svoj vlastný osud.

Bohužiaľ, na tomto nedokonalom svete to býva tak, že ľudské práva a vznešené humanitné princípy je vždy ľahšie vyhlásovať, než ich uskutočňovať. Ba často tí, čo sa najviac nimi oháňajú, keď ide o ich

rodné štáty. V revolučnom vlnobití, v ktorom sa zmietala celá stredná a východná Európa, Slováci spojili svoje životné osudy s bratským národom českým v spoločnom štáte.

Udalosti však ukázali, že ani bratské príbuzenstvo, ani podobnosť reči, ani púto slovanskej vzá-

prirodzeným výsledkom bol rozpad Česko-Slovenska i Juhoslávie. Umelé pokusy obnoviť existenciu týchto neosvedčených štátnych útvarov po II. svetovej vojne, boli vopred odsúdené k neúspechu. Dnešná Európa je toho najpresvedčivejším dôkazom.

i všeludskej hodnoty, že prevyšuje a zatienuje aj tie sprievodné javy vzniku a existencie prvej Slovenskej republiky, ktoré neboli po každej stránke dokonalé.

Podiel Nemecka na vzniku Slovenského štátu netreba dramatizovať, treba sa na skutočnosť pozrieť tak, ako to robia inde. Vzdelaní Američania vedia, že britské kolónie v Severnej Amerike by sa neboli osamostatnili v roku 1776, bez aktívnej pomoci dekadentnej monarchie Francúzska; židovskí intelektuáli na celom svete vedia, že bez podpory Stalinovho Sovietskeho zväzu by nebol v roku 1948 na Blízkom východe vznikol štát Izrael. Ale nijako im to neprekáža, aby si dôstojne uctili a hrdosť sa hlásili k svojmu národnému sviatku. Iba Slovensku je ešte aj dnes niekoľko politických puritánov, ktorým vadí, že pri vzniku Slovenského štátu asistovala veľmoc, ktorá v roku 1939 bola rozhodujúcou silou v stredoeurópskom priestore.

Štrnásty marec - ako povedal Dr. Jozef Tiso - „vyviedol národ z pocitu menejcennosti a pomohol mu priniesť dôkaz sebestačnosti mravnej i hospodárskej. Túto skutočnosť nikto nemôže vymazať z dejín, zo života slovenského národa“.

Postoj k 14. marcu by nás mal všetkých spájať v myšlienke, že v tom podstatnom a pre život národa prepotrebnom, sme všetci za jedno. Bohužiaľ ani po 73 rokoch nie je tým zjednocujúcim tmelom, ktorým by mal byť. Naďalej zostáva skúšobným kameňom, ktorý oddeľuje sebavedomých od neistých, bedlivých od neprebudených a živých od živoriacich.

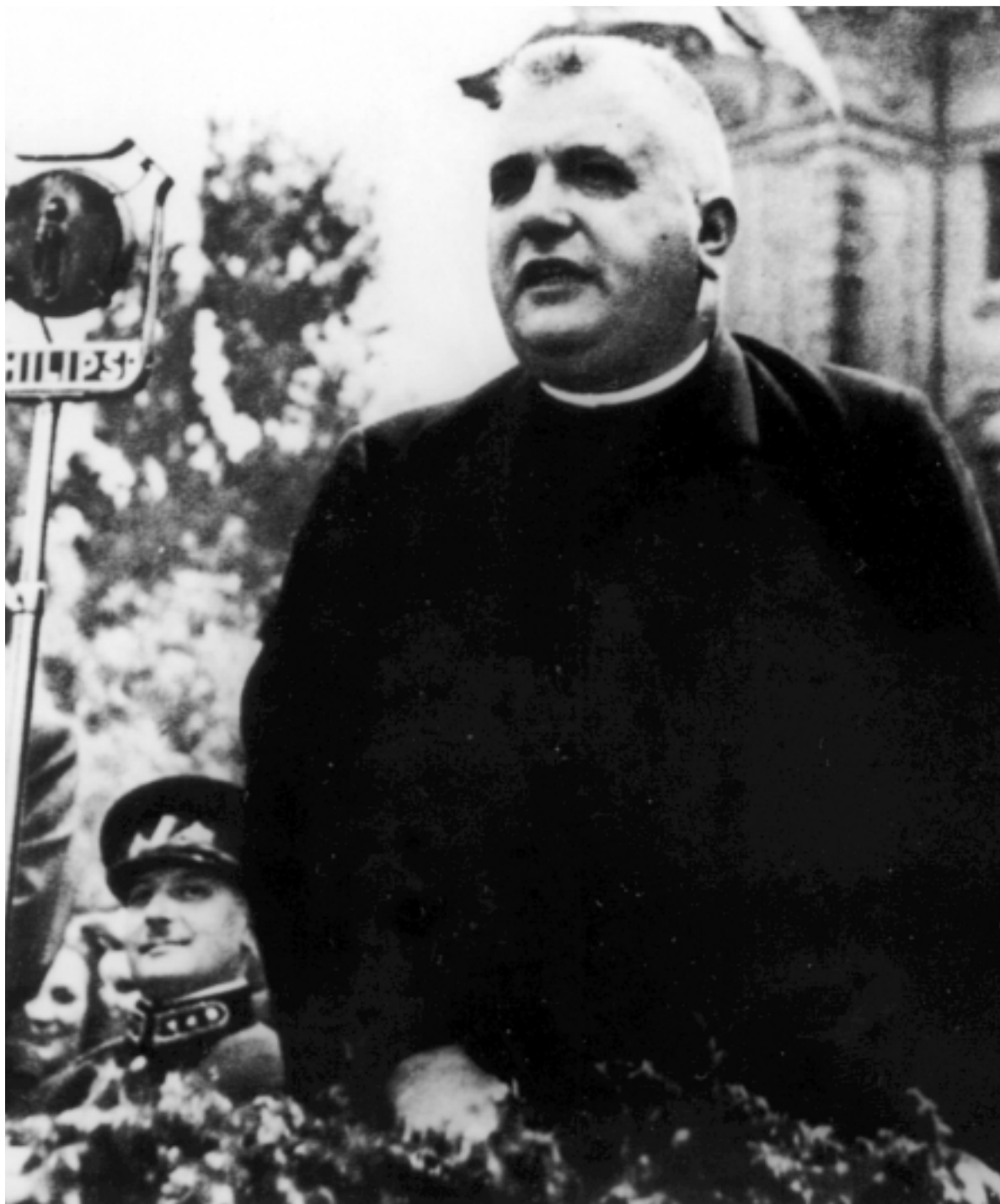
Najtragickejším obdobím našich moderných dejín boli istotne roky bezprostredne po vojne, keď Národný súd a ľudové súdy bezohľadnou aplikáciou brutálnej moci, podľa barbarskej zásady beda premoženým a protiľudského princípu, že kto má moc, ten má aj právo, vynášali rozsudky, proti ktorým nebolo odvolania. V nich nehorázne vyhlasovali vernosť záujmom národa za zločin, vytvorenie vlastného samostatného štátu za vlastizradu, legitímnych vykonávateľov vôle ľudu opuncovali biľagom agentov v službách cudzej mocnosti. Títo ľudia a ich ideologickí potomkovia medzi nami, aj dnes v tlači a v ostatných masmediách chrlia tie isté lživé obvinenia, ktorými špinili tento symbol samostatnosti od roku 1945. Štrnásty marec je im tŕňom v oku; je im živou výčitkou, ktorú nemožno zahlušiť a ktorá bude znepokojovať ich svedomie až do smrti, ak sa medzitým nespamätajú z svojho poblúdenia.

V neistotách tohto sveta jedno je isté: že triumf lži a krivdy, čo ako krutý a neúprosný, je vždy len dočasný. A keď v slovách štúrovského básnika, opäť „za stôl zasadne pravda môjho ľudu“, aj 14. marec, tento „diamant, ktorý v hrude nezhasne“, aj keby mal v nej ležať ešte ďalších 73 rokov, sa zaskvie v tej nádhere a bude sa tešiť tej úcte, ktorá mu zasluhuje patriť. O tom nech nikto nemá ani najmenších pochyb.

FRANTIŠEK VNUK

Štrnásty marec

a jeho miesto v slovenských dejinách

záujmy, nie sú ochotní veľkodušne priznať ich aj svojím mladším bratom, chudobnejším susedom, slabým a menej vyvinutým národom, či už v bezprostrednom susedstve, alebo ďaleko za oceánmi. Tento národný egoizmus veľkých a silných bol príčinou, že nie všetky európske národy dosiahli svoju štátnu samostatnosť v tom istom časovom období. Väčšie a mocnejšie národy si ju vedeli zaistiť pred storočiami, slabšie a menšie národy len v 20. storočí a niektoré národy musia o samostatnosť zápasť ešte aj dnes. Žijeme veru v nedokonalom svete...

Slováci mohli uskutočniť svoje národné túžby až v r. 1918, keď na troskách mnohonárodných monarchií ako bolo Rakúsko-Uhorsko a cárske Rusko vznikali nové ná-

jomnosti neimunizujú väčší národ pred nerestami moci a pred pokúšaním jej zneužívania. Slováci to pocítili na vlastnej koži. Je celkom pochopiteľné, že neboli spokojní, najmä keď sa stále zväčšoval rozdiel medzi tým, čo sa im sľúbilo a tým, čo sa im dostávalo.

Ale keby aj spolužitie s Čechmi bolo ideálne bratské, angelysky dokonalé a po každej stránke nezištné, nemohlo ono trvať naveky. Politický vývoj a dospievanie národa sa nemohli zastaviť v r. 1918. Ten revolučný pohyb, ktorý viedol k rozpadu Rakúsko-Uhorska, neskončil vznikom Česko-Slovenska, Juhoslávie a iných nástupníckych štátov. Pokračoval nezadržiteľne ďalej a jeho celkom normálnym a

Vznik národných štátov, ktorých je dnes v Európe toľko, ako nikdy predtým, bol zákonitým vývojovým procesom, ktorý bol z historického hľadiska bol tak predpovedateľný, ako východ slnka ráno a príchod jari po zime.

Osamostatnenie Slovenska v 1939 bolo teda celkom normálnou výslednicou prirodzeného národného vývoja. V svetle tejto skutočnosti sa 14. marec 1939 javí ako jasný prelomový bod našej histórie. V tento deň poslanci slovenského snemu stáli pred výberom medzi bytím a nebytím, medzi samostatným životom vo vlastnom štáte alebo otrockou existenciou pod nadvládou cudzích. Volili samostatný život. Toto ich rozhodnutie má v sebe toľko mravnej, národnej

Diplomat František Lysý, rodom zo Spišských Vlách, žil v Delaplane v štáte Virginia, neďaleko Washingtonu. Preril k druhej povojnovej vlne slovenskej emigrácie, ktorá musela utiecť z domova po komunistickom puči vo februári 1948. Nebolo to z dôvodov ekonomických, ale z dôvodov politických a ideologických. František Lysý v tom čase pracoval na česko-slovenskom vyslanectve v Oslo ako legačný tajomník. Keď videl, že je ohrozená jeho sloboda, svetonázor a duchovná nezávislosť, odmietol kompromisy, funkcie sa vzdal, zostal pracovať v Nórsku. R. 1950 odišiel do Spojených štátov, kde začal pracovať v National Committee for a Free Europe v New Yorku. Odtiaľ bol preložený do Library of Congress vo Washingtone.

Frank Lysy, ako ho v Spojených štátoch nazývali, zohral významnú rolu v slovenskom vysielaní Hlasu Ameriky vo Washingtone, kde pracoval vyše 30 rokov, až do svojho odchodu do dôchodku roku 1991. S nadšením privítal pád komunizmu v Česko-Slovensku a zrod samostatnej Slovenskej republiky. Nebolo zbierky medzi americkými Slovákami pre potreby Slovenska, na ktorej by sa svojou podporou nezúčastnil, nebolo významnej návštevy zo Slovenska, aby ju - ako doyaen emeritúrnej diplomatickej obce, alebo lepšie, ako staršina slovenskej obce vo Washingtone - pri slávnostných príležitostiach na našom veľvyslanectve nepozdravil a neprivítal v kruhu slovenských krajanov. Tak som sa s ním zoznámil v roku 1991 aj ja spolu s Dr. Miroslavom Bielekom z MS po našom prilete do Washingtonu na študijný pobyt v Library of Congress. Nielen vtedy, ale aj neskôr pri opätovnej návšteve Washingtonu ma zoznámil so slovenskou komunitou a jej významnými predstaviteľmi vo Washingtone (J. Karch, S. Matula, J. Hubač, Novak a iní) a oboznámil ma so špecifickým postavením Library of Congress v knihovníckom a informačnom systéme USA, pretože túto inštitúciu poznal z vlastného pôsobenia.

- Aj v USA ste pokračovali istým spôsobom v „diplomatických“ službách Slovenska, pretože vaše účinkovanie ako pracovník Library of Congress a najmä v úlohe redaktora Hlasu Ameriky poskytovalo na takú službu príležitosť...

FRANTIŠEK LYSÝ: - V Library of Congress tých možností tak mnoho nebolo. Pokiaľ sa nám medzinárodnou výmenou literatúry dostali do rúk diela z Česko-Slovenska a najmä zo Slovenska, snažili sme ich zahrnúť do fondu a podať správu o ich obsahu na miesta, kde sa zhromažďovali a vyhodnocovali informácie o Česko-Slovensku. Ale viete, táto oblasť bola starostlivo strážená Štátnou bezpečnosťou v Prahe. Zásielky z vašich knižníc do USA, podobne ako aj naše zasielky do slovenských knižníc, ako som sa neskôr dozvedel, mohli prichádzať k adresátom len cez poštový úrad v Prahe. Väčšina tzv. ideovo a politicky závadných zásielok končila v likvidačnom prepadisku ŠtB.

Oveľa užitočnejší pre svojich rodákov doma som sa cítil počas pôsobenia v Hlase Ameriky, kde som účinkoval pod menom František Marek. Vo vysielaniach som mal na starosti pravidelné relácie Zo sveta vedy a techniky, Politický prehľad týždňa, Náboženský program a iné s časovo obmedzenou pôsobnosťou. Som rád, že sa mi podarilo na vlnu Hlasu Ameriky presadiť také osobnosti, ktoré znamenali veľa pre poslucháčov na Slovensku, ako boli Stano Ďuriš, Felix Litva, Rudolf Blatnický, Dušan Tóth, Karol Strmeň, Agneša Jergová, známa v éteri ako Marína Havranová, a najmä páter Anton Hlinka. Bol som nadšený novinárskym a literárnym umením Agneše Jergovej práve tak, ako ma fascinovala pohotovosť, s akou Anton Hlinka reagoval na česko-slovenské politické udalosti. Obdivoval som jeho organizačné schopnosti, ktoré využíval na vybudovanie široko rozvetvenej siete spolupracovníkov doma i v Európe a pomocou nej dokázal operatívne vyťažiť z každej skuliny v policajnom systéme totalitného štátu, aby mohol pravdivo informovať o dianí doma i vo svete prostredníctvom rozhlasu a prepašovať domov knihy a tlačoviny všetkého druhu, najmä náboženskú literatúru z Ústavu Sv. Cyrila a Metoda v Ríme a iných zahraničných stredísk.

- Aj v redakcii česko-slovenského vysielania ste tvorili kolektív ľudí rôzneho politického zmysľania a svetonázoru a možno predpokladať, že dochádzalo aj k názorovým stretom medzi rozličnými politickými a svetonázorovými zoskupeniami. Odrážalo sa to na vašej práci?

FRANTIŠEK LYSÝ: - Dochádzalo k názorovým stretom najmä medzi autonomisticky orientovanými Slovákami, ku ktorým som patrila aj ja, a čechoslovakisticky orientovanou časťou kolektívu. Ďalšie rozhraničenie bolo medzi nami Slovákami a benešovsky orientovanými českými kolegami. Naozaj, táto práca nebola pre mňa vždy ľahká, pretože aj v našej redakcii pracovali Slováci a Česi širokého názorového a svetonázorového spektra. Ako hlavný redaktor mal som neraz opletačky s americkým vedením, keď podľa českých kolegov som vraj odbočil od základných inštrukcií Štát-

neho departamentu a podporoval tzv. slovenský separatizmus. Našťastie americkí vedúci moje názory akceptovali. Pomáhali mi pri tom najmä to, že ešte ako pracovník lingvistiky v Library of Congress som vypracoval na požiadanie CIA podrobnú štúdiu o základoch a vývoji slovenčiny ako samostatného jazyka v porovnaní s ostatnými, najmä západoslovenskými jazykmi. Na základe tohto exaktného podaného rozboru, ktorý bol prijatý s porozumením, bolo možné osamostatniť slovenské vysielanie. Američania - tak ako v mnohých iných zložitých a delikátnych európskych záležitostiach v tom čase - nemali v tejto otázke jasno a prevládali staré benešovské tvrdenia o slovenčine ako o nárečí češtiny.

Neraz boli problémy aj s našimi slovenskými kolegami. Delegácia slo-

metre do misijného strediska v Afrike. Už počas relácie dostal od kohosi telefonát: „Na konte pre vašu africkú misiu máte už stotisíc dolárov!“ Povedal som to hneď Matke Tereze. Potešilo ju to a povzbudilo: „Prídem po voľbách,“ sľúbila. Svoj sľub aj splnila. Bolo to v roku 1985. Vo voľbách zvíťazil Reagan, ktorý podľa môjho názoru svojím zápasom s komunizmom stelesňoval ideály tradičnej americkej demokracie. Bol to vtedy naozaj pohutá čas, keď v ľudoch žilo nadšenie aj pre tradičné duchovné ideály a nikto tomuto nadšeniu nekládol hrádze. Matka Tereza naozaj prišla. Bola prijatá v Bielom dome a my s kolegynou Jergovou sme tam sedeli v druhom rade. Prezident Reagan jej odovzdal zlatú medailu a so smiechom poznamenal: „Ja viem, vy to aj tak necháte roztaviť a použijete pre svojich chudobných...“

Redakciu Hlasu Ameriky sme mali len 15 km od Bieleho domu, a tak sme s Jergovou uháňali do redakcie s páskou, aby sme ihneď odvysielali záznam o tejto jedinečnej udalosti.

- Ktoré udalosti vám z nepreberného množstva zážitkov z redakčnej praxe najviac utkveli v pamäti a na ktoré najradšej spomínate?

FRANTIŠEK LYSÝ: - Rád si spomínam na spoluprácu s Antonom Hlinkom, pretože práca s ním - to bolo jedno veľké dobrodružstvo. Nevedno, ako tento človek dokázal na diaľku z cudziny sformovať sieť tajných pomocníkov v Česko-Slovensku a spolupracovať s nimi, a už naskrze sme nerozumeli v redakcii tomu, ako počas pamätnej sviečkovej manifestácie na Hviezdoslavovom námestí dokázali sa priamo napojiť na rádiovú sieť štátnych bezpečnostných orgánov a odpočúvať hovory a príkazy veliteľov štátnej bezpečnosti. Odvysielanie týchto nahrávok vzbudilo vtedy senzáciu a medzinárodný ohlas.

S veľkou dávkou nostalgie si spomínam na túto veľkú osobnosť slovenského povojnového exilu a s ňou som prijal správu o jeho nemoci a skone. Ale čas nemilosrdne odsúva do úzadia udalosti i veci a osobnosti, všetko to, čomu sme žili, za čo sme pracovali. Míňame sa aj my, čo sme tie dejiny vytvárali a na naše miesta prichádzajú iní a mnohé z toho, čo nám bolo také drahé, sa stráca v čase... Tak to bolo aj s našim vysielaním v Hlase Ameriky. Ešte roku 1990 riaditeľom sekcie vysielania pre Česko-Slovensko bol Miroslav Dobrovodský alias Oravec a ja som bol jeho prvým námestníkom a vedúcim slovenskej redakcie až do svojho odchodu do dôchodku roku 1991.

(Dňa 28. februára 2004 Hlas Ameriky skončil svoje vysielanie v desiatich stredoeurópskych a východoeurópskych jazykoch. Tým skončila svoje vysielanie aj zostávajúca dvojica slovenskej redakcie Miroslav Dobrovodský - Oravec a Jozef Šimkovič. Náhle úmrtie Miroslava Dobrovodského vo Washingtone v júli roku 2009 akoby symbolizovalo koniec jednej epochy v dejinách slovenského exilu v Spojených štátoch, ba ešte viac, koniec jednej vývojovej epochy v dejinách národa... Pozn. red.)

- Ako vnímate súčasné sociálne rozvrstvenie obyvateľstva na Slovensku? Je výhodné z hľadiska prebieha-

júcej sociálno-ekonomickej transformácie a pôsobenia SR v Európskej únii?

FRANTIŠEK LYSÝ: - Zdá sa mi, že existujúce sociálne rozvrstvenie obyvateľstva nie je vonkoncom ideálne. Prišli ste o mnohé kľúčové priemerné odvetvia. Vaši privatizovali a potom predávali zahraničiu a tí neraz výrobu zastavili... V Bratislave, a nielen tam, ale vo všetkých mestách ma udivuje veľké množstvo žobrákov, pomerne mladých ľudí, nepostihnutých žiadnym telesným neuhom, ktorí sa potulujú ako bezdomovci... Je to znak toho, že v spoločnosti čosi škriepa a takýto stav by mal byť veľkou výzvou pre každú vládu. Produktívne obyvateľstvo treba zamestnať, dať mu prácu. A roboty je u vás dosť. Niektoré časti miest pripomínajú smetisko. Ako som tak prechádzal Slovenskom od Bratislavy až na východ po Košice, všimol som si, že podhorské a horské lúky sú nekosené, nikde nevidieť ojedinelých pasákov kráv... a pritom ľudia nemajú prácu a mnohí nemajú čo jesť...

Podľa môjho názoru veľkým nešťastím bola násilná kolektivizácia poľnohospodárstva. V porovnaní s okolitými krajinami u vás sa akosi vytratila trieda roľníctva a dedičný, generáciami upevňovaný vzťah k pôde sa prerušil a - zničil. Zaujímavé, že som náhodou hovoril s poľnohospodárskym inžinierom, absolventom vysokej školy v Nitre a ten tento stav označoval ako prednosť, ako kladné dedičstvo komunistického režimu. Nevie, ale mne sa to nezdá a ak takéto názory prevládajú, zdá sa mi, že sú veľmi jednostranné a poplatné starému režimu. Pamätám si, a mnohí doma v SR tiež, ako Chruščov na návšteve v USA hovoril o poľnohospodárstve a o predstihnutí Ameriky. Pri tom Sovietsky zväz nakupoval obilie z USA! Zaujímavé, že po páde komunistického režimu dnes opäť Rusko aj Ukrajina vyvážajú obilie! U vás v SR po Novembri poľnohospodárstvo naopak, veľmi upadlo. Ako to, že vaši poľnohospodárski podnikatelia zlyhávajú a na ich miesta prichádzajú cudzí a uspejú? Ale pre mňa najsmutnejšie je to, ak počúvam, že štát dovolí nerozumným ľuďom rozpredávať to najcennejšie, čo každý štát a národ má - pôdu za babku cudzím zahraničným vlastníkom. Už v starom a upadajúcom Ríme Cassiodorus smutne poznamenal: „Je odporné, keď rímsky občan chodí po svojej vlasti ako cudzinec...!“

Na jednej strane vzbudzuje obdiv skutočnosť, že na uliciach vidím toľko prepychových áut, možno v pomere k počtu obyvateľstva viac než v USA, ale na strane druhej mestami sa tmolí veľa bezdomovcov a sociálne neprispôsobivých občanov, ktorí žijú nevedno z čoho...? Ako počujem, veľa rodín nemá čím platiť nájom a žije zo dňa na deň, z ruky do úst... Je to prejav zlyhania celého sociálneho systému, ak bohatí stále viac bohatnú a dráždia svojou roztopašou, ktorej je plná televízia, prázdne žalúdky chudobných a nezamestnaných...

- Nezávidím našej mladej generácii slobodu a otvorený svet, demokraciu a všetko, čo to so sebou prináša. Nie preto, že by v tom bolo všetko zlé a skazonosné, ale preto, že táto generácia do nového, úplne protikladného spoločenského systému vkročila zvečera na ráno, úplne nepripravená, zaťažaná myšlienkovým balastom totalitnej marxisticko-leninskej ideológie a vládneho režimu, ako aj pokračujúcim ohľupovaním týchto mladých ľudí názormi politikov, odchovaných totalitným režimom a myslením, vystupujúcich teraz z „demokratických“ pozícií pod zástavou liberálov. Ako

Srdce mu bilo za Slovensko

Posledný rozhovor s najstarším slovenským diplomatom Františkom Lysým

venských pracovníkov Hlasu Ameriky, v ktorej boli Papánek, Kvetko, Blaho a iní podali na Štátnom departamente a v Hlase Ameriky memorandum, aby sa nevytváralo v česko-slovenskom vysielaní samostatné slovenské jazykové oddelenie. Preto si ma zavolať riaditeľ Hlasu Ameriky Ken Tomlinson a spýtal sa: „Koho títo páni reprezentujú?“ Odpovedal som: „Nikoho, iba ak svoje manželky!“ A tak išlo memorandum do koša... Preto som aj v čase pracovného voľna osobne dohliadal, aby nedošlo k zmenám v obsahu relácií a aby neboli náhodou niektoré relácie odsunuté, najmä tie, ktorých autormi boli napr.: kardinál Jozef Tomko, biskup Andrej Grutka, alebo Štefan Roman.

- Práca na takom exponovanom poste, ako bolo vysielanie Hlasu Ameriky, musela pre vás znamenať veľké dobrodružstvo. V živjej pamäti mi uviazlo vysielanie Hlasu Ameriky po tragickej udalosti 13. mája 1981, keď na Sv. Otca Jána Pavla II. na Námestí sv. Petra vo Vatikáne spáchal atentát Mehmet Ali Agca. Hlas Ameriky pohotovo vysielal viacero seriálov, ktoré objasňovali podrobnosti a pozadie tejto zákernej akcie. Ako si na tieto udalosti spomínate vy?

FRANTIŠEK LYSÝ: - Jednu z týchto relácií na tri pokračovania som pripravoval pod svojím krycím redakčným menom František Marek. Veľmi rád si spomínam najmä na príhody, aké som zažil s dnes už blahoslavenou Matkou Terezou, ktorá pricestovala do Washingtonu a ja som mal tú česť robiť jej tlmočníka. „Cez tieto ruky prešlo štyridsať tisíc umierajúcich,“ - povedala pre médiá, ukazujúc svoje drobné ženské dlane. Bola to neobyčajne skromná osoba, o ktorej mnoho napovedali aj jej slová: „Ja nič nepýtam, ak dajú...“ Pri jej návšteve v Spojených štátoch a vo Washingtone prišiel som do styku aj so známym americkým reverendom Sheenom, ktorý bol aktívnejší pri apelovaní na svedomie Američanov. Ukázal v televízii zábery malomocného, ktorý na kolečkách a na lakťoch sa vlečie štyri kilo-

vnímate tieto skutočnosti vy s odstupom polstoročia?

FRANTIŠEK LYSÝ: - Od novembra 1989 som tu vo svojej starej vlasti pobudol mnohokrát. Mám tu súrodencov, synovcov, netere, komunikujem s nimi a s ich deťmi. Poznávam mentalitu súčasného Slováka vo svojej rodine bez pretvárok a prikrášľovania. Musím poznamenať, že tí mladší, ktorí absolvovali predprevratové školy, veľmi doplácajú na jednostrannú informačnú základňu ich školenia na stredných školách i na univerzitách. A čo horšie, nejde len o oklieštené penzum informácií a poznatkov, ale najmä o spôsob myslenia, ktorý je narušený. Ide totiž o sploštené, zjednodušené, bielo-čierne myslenie a hodnotenie javov a udalostí. Ale život a myslenie je oveľa zložitejšie...

Uvediem príklad: Bol som účastníkom debaty, v ktorej sa hodnotil vraj nedemokratický systém vlády v Spojených štátoch. Vraj či sú pri moci demokraci alebo republikáni, je to jedno. Tak to podávala vaša propaganda polstoročia a tak sa to v postkomunistickej „šepkande“ podáva aj dnes. Lenže pozor, to nie je vonkoncom pravda! Ak by to bolo jedno, kto je pri moci, tak v komunizme, ale nie v USA! U nás, ak ide všetko bez radikálnych výkyvov v spoločnosti a predovšetkým v záujme obyvateľstva štátu a veľmoci, všetky nedostatky sa niekedy prehliadajú, ale ak nastanú problémy a úpadok, na zodpovednosť je braný ešte aj ten, kto skomolil správu pre hlavu štátu, i sám prezident! A tak je to vo všetkých sférach ekonomického a spoločenského života v Spojených štátoch. Súperiaca strana vytiahne na povrch všetko! A treba na to odpovedať, vyvodit' konzekvencie a niekedy musí odstúpiť aj prezident. Ale u vás neodstupuje nikto ani za miliardové prešľapy, a máte nie dve, ale veľa strán! Preto si treba najskôr zamiesť pred vlastným prahom. Lebo za to, aká je situácia v SR, zodpovedáte v prvom rade vy sami, občania vášho štátu! Z času na čas máte príležitosť vo voľbách ovplyvniť beh udalostí a i

to prepasiete: Kto vám za to môže, že sa necháte ukolísať do letargie a znechutenia a nechce sa vám ani len prístúpiť k urnám! S kým vybavíte? Len so sebou, lebo raz vám nemusí poštárka priniesť ani tú malú penziu, a čo budete robiť potom?

- *Nie tak dávno, čo vo vládnej koalícii prepukol vážny spor o potratový zákon, ktorý sa rozšíril na všetky politické strany a rozdelil vlastne celú spoločnosť. Potom nasledoval problém cirkevného majetku. Potom nasledoval problém zmluvy s Vatikánom. Zápas o základné ľudské práva, teda aj o možnosť slobodného vyznávania viery s pádom komunizmu neprestal, iba nadobudol nové formy. Ako sa na to pozeráte ako občan Spojených štátov, kde zápas proti abortom prebieha vášnivo, urputne už od prvého rozhodnutia Najvyššieho súdu roku 1973?*

FRANTIŠEK LYSÝ: - V dejinách každého štátu a národa sú obdobia, keď možnosti diplomacie sú vyčerpané a nastáva obdobie pravdy, keď národ musí s farbou von a hájiť svoju pravdu, alebo sa jej vzdať. Tak to bolo aj v USA, kde legalizovali najodpornejšiu formu abortu až do fázy tzv. čiastočného pôrodu s farizejským právnickým zdôvodnením, že pokiaľ dieťa nie je mimo tela matky, nie je to vražda, ale abort. Zápas bol veľmi dramatický a násilné akcie nepomohli, skôr tiché modlitebné protesty pred klinikami a pomoc mladým matkám v ťažkom rozhodovaní i v štarte do života.

Myslím si, že aj u vás musel nastat' okamih pravdy, v ktorom sa prejavila volební lídri, jednotlivé politické strany a nakoniec vo voľbách každý jednotlivý občan. Práve tu vidíte zodpovednosť každého človeka v demokratickom štáte. V komunizme si zákon pripravili a odhlasovali naozaj len komunisti, a nezabúdajme na to, že to boli oni, čo uzákoniť po prvýkrát potraty ešte za Lenina i za česko-slovenského komunizmu. Ale v súvislosti s tým chcem poukázať na ďalšiu skutočnosť, nad ktorou sa politici tvária, akoby ju nevnímali, a to je spätosť po-

tratového zákona s národnou sebazáchovou. Na pochopenie tohto národného ohrozenia postačí základná násobilka a počty bez analýz vysokošpecializovaných pracovísk. Alebo či pre niektorých politikov platí: Po nás nech príde hoci aj potopa?

A tu sme pri potrebe prekonávania ďalšieho smutného dedičstva komunistického systému - relativizácie mravných zákonov. Aj my v Hlase Ameriky sme starostlivo študovali teóriu i prax komunistických systémov a máme v živjej pamäti tú jedovatú základnú fundamentálnu pravdu mnohých vedúcich komunistických politikov: Mravné je len to, čo slúži robotníckej triede (prakticky - komunistickej špičke) k uchopeniu a udržaniu moci! Demokracia v Spojených štátoch má dlhodobé, stáročné tradície a prešla mnohými skúškami a doteraz vydržala. Na základe týchto skúseností môžem povedať, že v dejinách nášho štátu najviac posunuli vývoj dopredu osobnosti plne oddané záujmom amerického národa. Ani tie najdokonalejšie zákony neustrážia u politika to, čo ustráži jeho nenarušené svedomie. Mali sme aj také obdobia, že aj zločinecké podsvetie naťahovalo svoje chápadlá až po Biely dom a Kapitol. Premohli sme aj také obdobia. Bývalý komunistický režim učil a jeho pohrobkovia dodnes učia vašu mládež pozerat' sa na Spojené štáty s dešpektom: donedávna ako na nepriateľa triedneho, kapitalistického a dnes zase je módne USA kritizovať a nadávať kvôli vojne v Iraku, mravnému úpadku atď... Ale pri tom všetkom vaša krajina, štát, kultúra, teda vy sami preberáte všetko, čo americký a svetový šoubiznis vychlí, nevyberáte si to najhodnotnejšie z neozerného množstva skutočnej americkej kultúry!

- *Nielen vy, ale aj vaše deti hovoria ešte po slovensky a so svojou manželkou ste pravidelným hosťom v rodnom kraji. Dnes, keď sa vďaka informačnej a komunikačnej revolúcii zemeguľa stala malou a prítisnou, naozaj záleží len a len na vnútornom*

presvedčení každého jednotlivca, k akej národnosti alebo pôvodu sa hlási, aké náboženstvo a ideológiu vyznáva a ako sa cíti spriaznený a spätý s pôvodnou vlasťou. Aký je súčasný stav slovenského povedomia v radoch slovenských imigrantov a ich potomkov?

FRANTIŠEK LYSÝ: - Komunistická mocenská mašinéria prebrala na seba všetko rozhodovanie a zbavila ľudí akejkolvek iniciatívy a originálneho myslenia, okrem iniciatívy poslúchať a pracovať v záujme strany a vlády. Tomuto cieľu bolo podriadené aj vlastenectvo, resp. triedny internacionalizmus. Všetko sa zabezpečovalo centralizovane a mocensky a keď to prestalo, mnohí čakajú, že to bude robiť ďalej aj nový typ štátu. Ale ten to nerobí a v zjednotenej Európe ani robiť nebude. Vstupom Slovenska do Európskej únie nastal aj veľký rozptyl obyvateľstva Slovenska po celej Európe, a nielen po Európe. Z neoficiálnych štatistík vieme, že v USA krátkodobo alebo dlhodobo pracuje už v ponovembrovej vlne imigrácie a vo forme krátkodobých pobytov desaťtisíce Slovákov, napriek všetkým kritikám a ohováraniam, ktoré u vás šírla komunistická propaganda o Spojených štátoch.

Práve americkí Slováci sú dokladom toho, že diaspora má niekedy veľmi pozitívny účinok. Priniesla nám roku 1918 slobodu a rozložila rakúsko-uhorský žalár národov a pomáhala nám prežiť cez vojnu obdobie nacionálneho socializmu (nacizmu) a po vojne i obdobie triedneho socializmu (komunizmu). Tak ako vzťah nás, slovenských emigrantov po februári 1948, v USA ovplyvňovalo a dodnes ovplyvňuje vnútorné presvedčenie a láska k rodnému kraju a národu, tak aj u ponovembrových a ďalších emigračných vln Slovákov do USA a iných krajín bude rozhodovať ich vnútorné presvedčenie a vzťah k slovenskej rodine a vlasti. Žiaden jazyk malého stredoeurópskeho národa nikdy nebude rozšíreným európskym jazykom a keď už v cudzine popri materčine má sa človek učiť cudzí jazyk, tak sa bude učiť jazyk svetový. Ide o novú výzvu ako pre slovenské národné a štátne orgány, tak aj pre mimovládne organizácie a nakoniec aj o výzvu pre každého jednotlivého Slováka odchádzajúceho za prácou do cudziny.

Teraz, keď už aj Slováci majú svoj vlastný štát, celkom ináč pociťujú a hodnotia svoj pobyt a zárobkovú činnosť v cudzine. Aj nás v Amerike trvalo usadených Slovákov opäť potešuje a hreje každé športové víťazstvo Slovákov, každý úspech materskej krajiny. Už nie sme bezprizorní „uhri“ a „čechoslováci“, ale prichádzajú z konkrétnej stredoeurópskej starobylej kultúrnej krajiny. Táto skutočnosť je o to viac dôležitejšia pre tých, čo teraz prichádzajú za prácou do USA. Väčšina z nich tu nechce zostať, ale po čase sa chce vrátiť do vlasti. A práve v tom je podstatný rozdiel medzi starou a novou emigráciou, či migráciou Slovákov vo svete. Veľa, prirodzene, záleží na tom, ako sa materská krajina, stará vlasť správa k svojim po svete roztrúseným deťom; veľa záleží na personálnom obsadení ambasad a pod. Je tu veľa problémov, ktoré si vyžadujú urýchlené riešenie.

- *Komunizmus síce padol a to - ako je napísané v Danielovi - „bez zá-sahu ľudskej ruky“, ale demokratizáciu života by si už ľudia mali zabezpečiť sami. Ako sa pozeráte na tieto naše problémy vy spoza oceánu?*

FRANTIŠEK LYSÝ: - Ja by som sa o týchto vašich záležitostiach radšej ani nevyjadroval a keď, tak musím byť veľmi kritický. U nás v USA sa aj hovorí, že komunizmus zomrel, ale jeho pohreb sa ešte nekoná. Ako som sledoval udalosti počas svojho pôsobenia v Hlase Ameriky, komunisti si v roku 1968 po odstránení Dubčeka „znormalizovali“ krajinu za pár mesiacov, ale u vás po Novembri debolševizácia spoločnosti neskončila prakticky doteraz (ak vôbec nejaká bola!). Niektoré rezorty sú dodnes v rukách bývalých komunistov, ba na výslni zostávajú aj mnohí vplyvní agenti obávanéj ŠtB v štátnych službách. Keď sa niekedy spýtam predstaviteľa vášho štátu, ako je to vôbec možné, že niektoré významné národné inštitúcie sú v rukách agentov ŠtB, dostanem odpoveď, že ide o mimoriadnych odborníkov. Lenže takáto logika a postup znevažuje prácu tých ostatných nie menej zdatných, ktorí s režimom takýmto spôsobom nekolaborovali, čestne žili a dnes ich nikto nemôže vydierať! Je pre nás v zahraničí až smiešne pozerat' sa na to, že štátne ocenenia udeľujú sa aj nehodným ľuďom, ale neprehľadný počet čestných ľudí, ktorí povymetali všetky česko-slovenské väznice, zostáva bez povšimnutia v masmédiách i v celej spoločnosti. Na kom chcete teda novú spoločnosť budovať? Na Leninových pohrobkoch, alebo na potomkoch ukrivdených a ponížených komunistických režimov? A to si hovorte, že máte pravcovú vládu!

Tiež sa nám nepáči, načo bol u vás dobrý toľký cirkus okolo lustrácií roku 1992, keď sa vám po vydaní slovenských zoznamov mnohí agenti z evidencie vytratili a naopak do zoznamov boli zamiešané mená obetí s menami ich pokusov? Ale najhoršie na tom je, že aj evidentní agenti zostali na svojich miestach a v spoločenskom postavení, vraj nech sa rozhodnú podľa svojho svedomia. Ak ste takí jemní a ohľaduplní, aby hádam niektorému agentovi neprišlo zle, načo bol potom toľký cirkus okolo toho a toľko obnovených rán a utrpenia mnohých nevinných ľudí? Len pre politický kapitál, ktorý z tejto smutnej udalosti vytĺkli niekoľkí politici? Veď sa mnohé obete tejto neľudskej mašinérie komunistických režimov musia ešte v hrobch obracať nad takými postojmi a činmi demokratov.

Nechcel by som však, aby náš rozhovor vyznel kapitulantsky. Vo všeobecnosti možno povedať, že zápas dobra a zla prebieha permanentne celými dejinami ľudstva. S pádom komunizmu neskončil, ale pokračuje a nadobúda nové podoby a veľkú mnohotvárnosť. V určitom zmysle sa situácia sťažuje tým, že „nepriateľ“, alebo predstaviteľ zla nie je taký jednoznačný, ako bol počas existencie totalitných ideológií a totalitných režimov. Ale každý človek nosí v sebe Kantov „kategorický imperatív“ - svedomie, ktoré mu dáva v každom okamihu rozlíšenie, čo je dobré a čo zlé. Preto treba, aby sa tí dobrí nečinne neprizerali, ako sa zlo zmocňuje všetkých pozícií v spoločnosti, ale bojovali. Lebo týmto zápasom je celé ľudstvo i každý jednotlivec denne testovaný. Veľa som v živote zažil dobrého i zlého a dnes môžem povedať, že byť v tomto zápase na strane dobra a hájiť zásady pravdy v záujme rodiny, národa a ľudstva, za to sa naozaj oplatí žiť!

Zhovárал sa EMIL VONTORČÍK

František Lysý s Jánom Čarnogurským začiatkom deväťdesiatych rokov

JÁN MARŠÁLEK

Z bolesti báseň

Stredovek

Vracia sa znova a znova,
preniká cez okná
gotických katedrál.

Svetlo a tiene - príbehy:
v slzavom údolí
radosť zo života!

Cnosť ukotvená v pravde,
vznešená scholastika.

Oddávna verím v Boha,
ktorému môžem tykať.

Iná radosť

Tichá radosť z básne
a z dobre prežitého dňa.

Aj keď svet je plný
pomýlených ľudí.

Kam vietor, tam plášť -
kam plášť, tam duša.

Život je už taký,
stále nás skúša!

Našťastie máme báseň
z dobre prežitého dňa.

Novembrová

Prijímam ako údel
sýte plody jesene
i dušičkové slnko
z klenby neba zvesené.

Vidno už iba sviecu,
jej svetlo sa mihotá
a mení - ako človek
v kolobehu života.

Odíde jar aj leto,
zostane len spomienka...

Dostal som, áno - viem to,
zrod i koniec do vienka.

Štyri ročné obdobia

Stretli sme sa
a cesta sa otvorila -
všetko ostatné šlo bokom,
vtedy naplno prepukla jar
a leto po nej bolo horúce,
slnko brázdilo oblohu
ako žeravá guľa.

Vtedy som to prijal:
láska je dlhá cesta
s koncom v nekonečne.

To leto bolo horúce
a jeseň úrodná,
v zime nasnežilo,
nežne a útulne, ticho -
mohli sme si povedať:

Láska je rozhodnutie!

Znak

Z bolesti báseň,
lebo čo bolí,
to je skutočné.

Poézia naozaj -
ako cesta, ako život,
ako detský sen.

Z bolesti báseň,
spoza mraku slnko:
vypaľuje mi na čelo
znak víťaznej viery.

Kresby: Michal Tóth

Téma tohto článku by si vyžadovala obrovskú štúdiu multipolárnych osobností tejto planéty, a to v najširšom okruhu ľudského poznania! Ide totiž o kardinálnu, všeludskú problematiku a súčasne o osobnosť, ktorá je portátorom, nositeľom, hlásateľom, ale aj zosobením tejto činnosti a modelu, ktorý korení v evanjeliu! A Evanjelium je zavŕšením Božieho projektu, o ktorom tu chceme uvažovať, a o ľudskej činnosti podľa tohto projektu.

Svet sa potáca i potápa vo svojej rozporčnosti, a to aj tam, kde úžasná technika robí zázraky, teda aj v Európe! Ľudstvo si od nepamäti, vedome, či nevedome, hľadá optimálny model života, ale jeho dejiny sú čisté a harmonické iba v knihe kníh, v Písme, a to iba na začiatku všetkého, teda aj človeka. In principio creationis, na začiatku stvorenia!

Celý vesmír od atómu po galaxie, od sveta nerastného, vegetatívneho i živočíšneho a teda i fyziológia človeka je naprogramovaný. (Stále to opakujem!) A vo všetkých týchto svetoch je neomyľne čitateľný projekt, a pri projekte ako samozrejmosť - PROJEKTANT. Vybočenie z projektu, z naprogramovaného poriadku (ordo) znamená narušenie, skrat, defekt, ohrozenie i katastrofu. To platí vo všetkých sférach stvorenia.

Dejiny ľudstva, ako ich poznáme, nikdy neboli zlaté, ako ich ospevuje rímsky básnik Ovidius - aetas aurea! Bolí iba v prapočiatku, ktorý opisuje kniha Genezis SZ. Odvtedy sú iba občas znesiteľnými a krátkymi úsekmi. V podstate sú dejinami Kaina a Ábela, dejinami nenávisť, vojen, vražd, hrubého sebeckta, otroctva rôzneho druhu, neslobody, prenasledovania, vydierania a napokon zúfalstva, ale i prežratosť a samovražda.

Narušenie spomínaného naprogramovania zažívame aj v dnešnom svete, a to nielen v zostalých častiach planéty, ale aj v najvyspelejších krajinách sveta, teda aj v Európe. A tu sa začína naša reflexia. V Európe, kde sa utvoril ucelený antropologický model kresťanský, ktorý pramení z pôvodného kreačného projektu sveta i človeka. Podľa tohto projektu bol človek stvorený "na obraz Boží" (Gen 1, 27), čiže okrem hliny, z ktorej "bol vzatý" a ktorá je tiež dielom naprogramovania, "vdýchol do jeho nozdier dych života" (Gen 2, 7), čiže stal sa stvorením komplementárnym, celým, hmotným i duchovným. A tento duchovný princíp, ktorý má tvoriť nový, nielen hmotný svet, má takisto svoju naprogramovanosť! To nie je nejaké divoké vybočenie zo stvoriteľského diela! Naopak, je to úžasné, harmo-

nické veľdielo, kde hmota hovorí, spieva, pracuje, tvorí ako projektant a má zázračné "vybavenie", dar nebies - vie milovať! Tento syntetický obraz neba i zeme, tento človek, stvorený "na obraz Boží", do ktorého bol vdýchnutý nehmotný princíp - ktorý teda vie milovať, odpúšťať, obetovať sa, môže neporušene

kompromisne, a aby nebolo výhovoriek, koho a kedy máme milovať, doplnil tento projekt nespochybniteľným a paradoxným výkladom a záväznosťou: „Milujte aj svojich nepriateľov a modlite sa za tých, čo vás prenasledujú, aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach, veď on dáva slnku vychádzať na zlých i dobrých a posielá dážď na spravodlivých a nespravodlivých“ (Mt 5, 44-45). A umocnene to znie ešte u evanjelistu Lukáša: „Ako chcete, aby ľudia robili vám, tak robte aj vy im. Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici milujú tých, čo ich milujú“ (Lk 6, 31-32).

Tento stvoriteľský projekt, dýchajúci najvyšším a najdokonalejším ráciom, rozumom a súčasne zmyslom života, sa zavŕšil životným dielom Ježiša z Nazareta, a to tak v náuke, v slove, v podobenstvách, kde sú rozširované všetky ľudské zákruty, odhalené všetky klamstvá a nepravdy, ožiarené všetky hodnoty dobra, pravdy a krásy, ale hlavne zázrak lásky a tajomstvá života, smrti a po smrti; no žiariacim slnkom lásky, ktoré svieti aj v najčiernejších nociach sveta, bol jeho osobný život ako Bohočloveka, ktorý nemožno s ničím porovnávať!

Tento projekt, ultražiarením sálajúci a nezničiteľný v epicentrách Starého i Nového zákona a pulzujúci v bratskom spoločenstve Cirkvi, sa volá EVANJELIUM! A jeho realizácia v živote ľudstva sa volá EVANJELIZÁCIA.

A tak sme sa vlastne až teraz dostali k našej téme: PAVOL STRAUSS A NOVÁ EVANJELIZÁCIA EURÓPY.

A čo je Evanjelium? Grécky auangélien. Je to dobrá zvesť, blahozvesť. V mimobiblickej literatúre to znamenalo aj odmenu, ktorú dostali poslovnia za doručenie správ. V

Novom zákone označuje zvesť o príchode Božieho kráľovstva, splnenie starozákonných prisľúbení, príchod Mesiáša, opravdivý, harmonický ľudský život a jeho zavŕšenie spásou, čiže večným životom v dome Otcovom, v dome všetkých, v dome nekonečnej Lásky!

Obrovské dielo Pavla Straussa nie je ničím iným ako veľbášňou a symfóniou o týchto skutočnostiach, a to na spôsob mnohonásobného talentu!

A kto je evanjelista? Nielen ten, kto napísal evanjelium, ale ako evanjelizátor je ten, kto ohlasuje, zvestuje, osobne prezentuje toto posolstvo, ktoré nie je len dobrou zvesťou, ale aj programom a zaru-

Pavol Strauss a evanjelizácia

Pokus o reflexiu,
ktorá ostane iba pokusom!

„Jestvujú veľké psychické a morálne epidémie, ba pandémie, ktoré idú svetom a v rôznych dobách a u rôznych národov od antiky po dnešok zapletajú svet do kríz a katastrof. Sú hlasy básnikov a mysliteľov, ktoré ich predvídali, a napriek tomu, že videli blížiacu sa záplavu zla, stáli na svojom poste až do zániku. A predsa sú to vari i hlasy týchto volajúcich, čo zachránili svoje národy od ostatnej záhuby. To sú stálice vývoja ľudstva. A zlatý poklad každého národa je jeho sloboda, jeho tvoriví duchovia a jeho tvorivé ruky.“

PAVOL STRAUSS

žiť, rásť, množiť sa, tešiť sa, jasať, spievať - má ešte jednu nebeskú charizmu: vie veriť a modliť sa. Vie, že je aj vyšší stupeň života: neumrieť natrvalo, iba prejsť cez úzku čiaru usnutia.

Tento najharmonickjší a najľudskejší život je možný a realizovateľný na najjednoduchšom, najkratšom a najčitateľnejšom projekte: "...milovať budeš Pána, svojho Boha" (Dt 19, 9) a „miluj svojho blížneho ak seba samého“ (Lav 19, 18). Tento projekt, ktorý svet ani vyvolený národ nerespektoval alebo deravo rešpektoval, bol potvrdený v inkarnovanom Projektantovi Kristovi opätovne a ne-

čenou výhrou v kombinovanej lotérii tohto sveta! V Kristovej Cirkvi sú to okrem hlavy Cirkvi, biskupov, kňazov aj misionári, muži i ženy, inkarnovaní do Cirkvi krstom a praktizujúci návody na život podľa Ústavy sveta, podľa Evanjelia. Je to opravdový boží štát, má jednu hlavu, jednu ústavu, a jeho hranice sú na okrajoch tejto Zeme. Modus vivendi, vzťahy v tejto sociéte sa nazývajú: bratstvo. Evanjelium je záverečné posolstvo aj pre tých, ktorí budú poslední na tejto planéte.

V novodobých dejinách sme svedkami - a to tu, v našej domovine - prípadu Izaiových synov, keď prorok Samuel z ôsmich synov pomazal iba jedného - Dávida, najmladšieho, pastiera oviec. Pánov výrok znel: „Vstaň, pomaz ho, to je on!“ (Sam 16, 13). Tento syn Isaiho, Pavol Strauss, počul tie isté slová v Liptovskom Svätom Mikuláši: „Vstaň a pomaz ho, to je on!“ A bol pomazaný. Stal sa poslom najkrajšej zvesti sveta, evanjelia, a to víchrom slov, ktoré hučali, hučia a budú hučať ako v oslnenom Jeruzaleme na Turíce. A každý ich pochopí jazykom Turíc, ktorému všetci rozumujú, a popri Nazaretskom Učiteľovi ho sprevádzajú všetci proroci Starého zákona, ktorí spievali v predohre Ježišovho Evanjelia. A po tom pomazaní či kúpeli sa nestal kráľom ako Dávid, kráľom Izraela, ale kráľom ducha, dobra, pravdy a krásy, čiže žalmistom sveta! Našiel zmysel života i sveta a objavil i seba, a to celkom. Preto vyhlásil: „V deň krstu som mal pocit, že som konečne doma!“

Preto s veľkými rozpakmi vôbec sa pokúšam napísať čosi o osobnosti, ktorú zasiahla táto úžasná radiácia Projektu neba i zeme! A hneď vyslovím aj vlastné tvrdenie, ktoré nie je iba mojím tvrdením. Ide o evanjelizátora súčasného sveta, bez ohľadu na to, koľkí a kde ho počúvajú! Čas dozrieva a dozreje. I Kristus mal malinký zemský okruh a málo poslucháčov. Pavol Strauss je nielen evanjelizátorom Slovenska či Európy, ale celého sveta. Jeho dielo prerazí bariéry ľudskej ľahostajnosti, lenivosti a plytkosti súčasného životného štýlu! Vo svojich dielach a v živote prezentuje kresťanstvo, čiže život podľa Evanjelia ako jediné východisko pre naplnenie opravdivého ľudského života v súčasnej Európe, ale i vo svete; súčasne však zdôrazňuje skutočnosť, že tieto univerzálne pravdy Evanjelia sa v dejinách kultúry a techniky sveta, ktorý má svoje korene v kresťanskej Európe, naplnili iba čiastočne, a že aj tieto základné princípy života sa obchádzajú, neuznávajú, ba aj popierajú a utvára sa nový svet, svet projektovaný nie na princípe lásky k Bohu a k blížnemu, ale na princípe totálnej relativnosti, kde sa vytráca už aj elementárna násobilka človečenstva.

A tam, kde sa nerešpektuje projekt skutočného Projektanta, padajú aj najvyššie budovy a prácou, bolesťou i samožertvou vybudované diela. Evanjelium je statika a rovnováha medzi telom a duchom, medzi pravdou a lžou, medzi nenávisťou a láskou. Strauss videl, predpovedal a potom s bolesťou konštatoval, že všetko ľudské a dejinné minulosti i minulého a toho storočia bez rešpektu princípov, ktoré poznával, skončia v troskách! A skončili, a tak sa skončia aj moderné dejiny i tých najvyspelejších štátov, ktoré zanedbajú statiku pri budovaní svojich egoistických mrakodrapov! Strauss nebol snílko, ani primitívny veriaci, Strauss bol nielen charizmatický prognostik, unikátny hlbinný psychológ, lekár, filozof zo školy večnej múdrosti, literát, hudobník, ale hlavne bol prorokom moderného

veku, ktorý práve týmto komplementárnym videním, úsudkom a asistenciou Ducha Božieho rozložil tu sieť na lov, aby zachytával ľudí pred plodiacimi sa žralokmi v kresťanskej Európe a vo svete! A tak mám stále pocit, že nie som hoden, aby som mu podával skalpel na maligné mravné nádory, ani obracal noty na klavíri, kde sa rodili jeho meditácie, ani strácal slová pri týchto horiacich tabuliach radiačného Evanjelia. Vyčítam si, že som sa o to vôbec pokúšal!

Je to muž, ktorý odhalil všetky ne-duhy moderného sveta, i kresťanského, ktorý sa pomaly z Európy vytráca, alebo deformuje. On však zostáva verný. Podľa neho nádej je v návrate ku kresťanstvu! Odchod či opustenie tejto vesmírnej lode znamená katastrofu. Európske kresťanstvo sa do určitej miery stalo falzifikátorom kresťanstva a zo socialistického ateizmu sa stáva konzumný ateizmus Európy! Jeho odovzdanosť týmto večným princípom bola neotrasná, a napriek tomu nikoho neodsudzoval, nepovyšoval sa, nerobil zo seba vševeda, chápal i tých, ktorí ináč mysleli a žili, a práve svojím dielom i životom sa v pokore snažil ovplyvniť týchto ľudí. Konštatuje to aj jeho editor a vydavateľ pán prof. Július Pašteka: „V ňom sa spojila absolútna odovzdanosť s absolútnou pokorou.“ Tento úžasný tok myslenia, vzdelania, talentu, ľudskosti a viery mal svoje finále v modlitbe, čiže v rozhovore a v osobnom kontakte s Tým, ktorému uveril a bol si istý, ako jeho menovec apoštol Pavel, a odpovedal mu slovami apoštola Petra: „Pane, Ty vieš, že Ťa milujem.“

Jeho diela by sa preto mali prezentovať a rozširovať ako prorocké knihy, pretože on ich iba prepisuje do súčasnej reči a chápania. Už nestačí len kostolné kresťanstvo a vyučovanie náboženstva na niektorých školách. Kresťanstvo ako najoptimálnejší antropologický model treba presadzovať do všetkých sfér spoločenského života. Preto by sa diela Straussa mali ujať predovšetkým: Katolícka univerzita v Ružomberku a v Trnave, na všetkých teologických fakultách, v redakciách katolíckych časopisov, novín, v prekladateľských krúžkoch v rámci niektorých vydavateľstiev alebo individuálne s podporou KBS. Takisto by sa mali v rámci vysokoškolských katolíckych centier zabezpečovať prednášky a uverejňovať ich v dohodnutých časopisoch a redakciách. Do tohto indiferentného, až odmietavého svetonázorového sveta treba vniesť kvas Evanjelia. A ten kvas je perfektne upravený pre rôzne druhy cesta tohto nášho, aj slovenského a európskeho sveta. Takisto pri príprave učiteľov na stredné školy, zvlášť gymnáziá, treba sa upriamovať práve na prienik kresťanského myslenia a zásad do všetkých vrstiev spoločenského života. Aj z teologických fakúlt vychádza množstvo absolventov laikov. Treba ich pripraviť práve na evanjelizáciu tohto morálne sa potápajúceho sveta - a diela Pavla Straussa sú na to Bohom poslané!

Evanjelizátor Pavol Strauss dostal hojnosť talentov a chce ich rozdávať vo večných hodnotách, drahších než je zlato a diamanty, len ich treba prijať, obohatiť sa a stať sa človekom podľa obrazu Božieho. Vieme z Písma, že tí, ktorí využili svoj talent, dostali svoju odmenu. Veríme, že aj pre evanjelizátora Pavla Straussa zaznieva Kristov hlas: „Pavol, pod! Chcem, aby si aj ty bol tam, kde som ja.“ - A čakáme, že nám to raz potvrdí aj ten, ktorý bol poverený byť hlavou pri evanjelizácii sveta! Teodor Križka

JOZEF TÓTH

TEODOR KRIŽKA

Modernisti

1

*Bez nároku,
veď nič nám nepatrí,
ani vlas na hlave
a ani bolesť v hrudi,
na zvieratá sa premieňame
z ľudí.*

*Akoby sme sa pomiatli,
na vzdor vždy máme tristo dôvodov.*

*V potope sveta,
vo víre, čo desí,
namiesto Boha
chytáme sa vecí,
už iba s jednou nozdrou
nad vodou.*

2

*Neskoro sa už pýtať,
kto si, čo si zač,*

*keď to už bolí,
keď to bolí veľmi,
človeče nepoučiteľný.*

*Potopa, to je zúfalstvo,
tvoj plač,*

*slzy tých matiek,
čo si zdesenie
pod sukňou skryli,
pod bulvárnu frázou
a o zádušné omše prosia kňazov
za svoje dietky nenarodené.*

*Potopa, to je krv, čo preliata
na všetkých frontoch
po krížiku krížik
mala byť vzorom -
mali nimi vyšíť
ručníčky svojim milým
dievčatá.*

*Potopu krvi ticho preciedza
kôročka zeme...*

*Ale najprv tiekla
po týchto dlaniach.*

*Do čierneho pekla
vypadla
z chladnej ruky nevädza.*

3

*Do očí hľadáme si, do hrobov
vlastných srdc,
kde nám tvrdne
na kameň pravda.*

*Do srdc ako studne
s odzrkadlenou mŕtvou podobou.*

*Daromne rosa kričí,
minúty
padajú ako ručičkami hodín
uťaté hlavy,
na kostolné schody
podrezávané plané kohúty.*

*Nestihame ťa,
Kriste Ježišu,
ani raz zaprieť,
nieto ešte trikrát.*

*Kamenným srdcom
rozbili sme výklad.*

Črepiny naše lebky kolíšu.

4

*Trafení vlastným srdcom,
vrhnutým
do chorých očí,
v otrávenej studni
ležime mŕtvi. Čakáme.*

*No súdny
deň mešká.*

*V predklone a s pohnutím
chodí k nám
ako blížnym na hroby
návšteva smútku,
úzkosti a biedy.*

*Kreditnou kartou
zoškrabe z nás vrede.*

*Posmrtnú masku
našej chudoby.*

Maďarská politická reprezentácia žijúca na Slovensku kladie Slovenskej republike za vinu, že uzákonila stav, v ktorom Maďari na Slovensku si môžu vybrať medzi slovenským štátnym občianstvom a maďarským štátnym občianstvom. Stratu slovenského občianstva v dôsledku prijatia maďarského občianstva označujú za porušenie Ústavy SR. Slovenská republika sa bráni, ale argumentmi druhého rangu. Nikdy dosiaľ nezaznela otázka, či zákon odnímajúci štátne občianstvo v prípade prijatia iného štátneho občianstva skutočne odporuje Ústave SR, či sa ustanoveniami čl. 5 ústavy naozaj zaručuje viacnásobné občianstvo.

ŠTÁTNE OBČIANSTVO PODĽA ČL. 5 ÚSTAVY

Štátne občianstvo sa spravidla definuje ako časovo trvalý (aj keď relatívne) miestne neobmedzený právny vzťah fyzickej osoby k určitému štátu. Podstata štátneho občianstva spočíva v tom, že osoby, ktoré sa zdržujú na území štátu, nemajú rovnaký právny status pokiaľ ide o rozsah ich práv. Štátni občania sú chápaní ako subjekty, ktorým patrí verejná moc v štáte a ktorí sa môžu podieľať na jej výkone. Štátnym občanom sa priznáva celý rozsah práv zaručených štátom na jeho území, čo sa v rovnakej miere nevzťahuje na ďalšie osoby zdržujúce sa na území štátu, či už ide o štátnych príslušníkov iného štátu, alebo osoby bez štátnej príslušnosti.

Problematika občianstva sa stáva právne čoraz zložitejšia. Zahŕňa otázky príslušnosti k štátu (štátne občianstvo), k nadnárodnému integračnému zoskupeniu Európska únia a príslušnosti k viacerým štátom.

Nadnárodné občianstvo upravuje čl. 17 Zmluvy o Európskej únii:

„1. Týmto sa ustanovuje občianstvo Únie. Občanom Únie je každá osoba, ktorá má štátnu príslušnosť členského štátu. Občianstvo Únie nenahradzuje, ale dopĺňa štátnu príslušnosť jednotlivca.

2. Občania Únie používajú práva poskytované touto zmluvou a vzťahujú sa na nich povinnosti, ktoré im táto zmluva ukladá.“

Ekonomický proces označovaný slovom „globalizácia“ má rad aspektov. Zahŕňa aj voľný pohyb fyzických osôb zo štátu do štátu, naprieč kontinentami na planéte Zem. S voľným pohybom sa často spája prijatie občianstva v štáte zamestnania spojeného s dlhodobým pobytom bez zrieknutia sa pôvodného občianstva. Tento stav mal za následok vznik osobitných právnych úprav určujúcich podmienky nadobudnutia a straty jedného občianstva a viacnásobného občianstva podľa zásady „Každý štát slobodne rozhoduje, aké dôsledky pripisuje skutočnosti, že občan nadobúda ďalšie občianstvo“. Príčinou zavedenia tejto zásady do medzinárodného práva je obsah právneho inštitútu „občianstva“, ktorý tvoria práva a povinnosti v rade prípadov ťažko zlučiteľné s povinnosťami voči dvom, či dokonca viacerým štátom.

V Ústave SR sa vyskytujú ustanovenia, ktoré neupravujú relevantný spoločenský vzťah v celom rozsahu, ale týkajú sa iba časti problematiky s tým, že iná časť zostala ústavou neupravená. Úprava občianstva nie je iba konkrétnym príkladom neúplnosti ústavnoprávnej regulácie určitej otázky zásadného právneho významu, ale zároveň je pravdepodobne príkladom najzávažnejšieho nedostatku v ústavnej úprave.

Neúplnosť úpravy čl. 5, ktorá je daná tým, že v nej neexistuje ustanovenie o zákaze alebo dovoľení dvoj-

akého občianstva, nemožno prekonať rozširujúcim výkladom v prospech zákazu alebo dovoľenia dvojakej štátnej príslušnosti. Všetky argumenty proti použitiu extenzívneho výkladu nemožno presvedčivo vyvrátiť. Otázka dvojakeho občianstva je príliš závažná na to, aby sa vyriešila pomocou rozširujúceho výkladu práva. Doterajší ústavný vývoj sa vždy zakladal na jedinej koncepcii - štátny príslušník mohol mať občianstvo jediného štátu. Podľa Ústavnej listiny Československej republiky: „Štátne občianstvo v Československej republike je jediné a jednotné.“

(§ 4 ods. 1). Podľa ústavného zákona č. 185/1939 o ústave Slovenskej republiky: „Štátne občianstvo je jediné a jednotné.“ (§ 3 ods. 1) Podľa ústavného zákona č. 150/1948 Zb. Ústava Československej republiky: „Štátne občianstvo je v Československej republike jediné a jednotné.“ (§ 165 ods. 1) Podľa ústavného zákona č. 100/1960 Zb.: „Štátne občianstvo sa nadobúda a stráca za podmienok, ktoré ustanovuje zákon.“ (čl. 108) Iba ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. o československej federácii sa ustanovilo dvojaké štátne občianstvo: „Štátny občan každej z oboch republík je zároveň štátnym občanom Československej socialistickej republiky.“ (čl. 5 ods. 1). Toto zdvojenie občianstva neumožnilo nadobúdať občianstvo cudzieho štátu, riešilo iba občianstvo vo vnútri československého štátu tak, aby nevznikol spor o štátnu príslušnosť k národným členským štátom československej federácie. Ústavné tradície neopodstatňujú prijatie takého výkladu čl. 5, ktorým by sa režim priznania dvojakeho občianstva zrazu založil prehliadnutím neexistencie ústavnej normy dovoľujúcej občanom, aby sa prihlásili k občianstvu cudzieho štátu. Ak by taká možnosť podľa Ústavy SR mala vzniknúť, potom jedine doplnením ústavy o výslovné dovoľenie prijatia dvojakeho občianstva.

Nepochopiteľnosť zanedbania otázky o dovoľení alebo zákaze iného občianstva súbežne s občianstvom Slovenskej republiky podčiarkuje skutočnosť, že dlho pred prípravou Ústavy Slovenskej republiky československý štát dvojstrannými medzinárodnými dohovormi riešil otázku občianstva menších žijúcich na území štátu. Napríklad Dohovor medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o úprave niektorých otázok štátneho občianstva č. 37/1961 Zb. založil pre občanov oboch štátov právo rozhodnúť, ktoré štátne občianstvo si hodlajú podržať (čl. 1) a pre podanie vyhlásenia o zvolení štátneho občianstva určil lehotu jedného roka odo dňa, keď Dohovor vstúpi v platnosť (čl. 2 ods. 3). Dohovor, ktorý dosiaľ nebol zrušený, svojimi ustanoveniami vylúčil dvojaké občianstvo spojené s príslušnosťou k obojm štátom naraz. Dohovor výslovne určuje: „Osoby, na ktoré sa vzťahuje tento Dohovor, budú sa považovať výhradne za štátnych občanov tej zmluvnej strany, ktorej štátne občianstvo si zvolili.“ (čl. 6 ods. 1) „Osoby, ktoré majú dvojaké štátne občianstvo a počas lehoty určenej v

článku 2 vyhlásenie o zvolení štátneho občianstva nepodajú, budú sa považovať výhradne za občanov zmluvnej strany, na ktorej území žijú.“ (čl. 6 ods. 3)

Ústava SR upravuje výlučne nadobúdanie a stratu občianstva Slovenskej republiky. Mlčí o nadnárodnom občianstve. Ústava SR neupravuje ani nadobúdanie a stratu zdvojeného alebo viacnásobného občianstva občanom Slovenskej republiky, ani neupravuje nadobúdanie a stratu občianstva Slovenskej republiky fyzickou osobou, ktorá už má občianstvo cu-

lebo také ustanovenia neexistujú.

ZÁKON

O ŠTÁTNOBČIANSTVE

Ústava SR odkazuje nadobúdanie a stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky na zákon. Ústavný odkaz na úpravu zákonom predstavuje často sa opakujúci postup. Ústavný súd SR vyslovil: „Termínom „zákon“ sa neoznačuje jeden všeobecne záväzný právny predpis so silou zákona, ale neurčitý počet všeobecne záväzných právnych predpisov s definovaným stupňom právnej sily.“ (II. ÚS 28/96. Nález z 12. mája 1997. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997, s. 106.) Ústavný súd SR tento právny názor nevyslovil vo vzťahu k čl. 5 ods. 1, ale nemožno identifikovať právne dôvody, pre ktoré by formulácia čl. 5 ods. 1 mohla byť splnená výlučne prijatím jediného všeobecne záväzného právneho predpisu so silou zákona. Podmienka čl. 5 ods.

1 určuje prameň práva (zákon) a zároveň určuje orgán verejnej moci, ktorý môže nadobúdanie a stratu štátneho občianstva upraviť, lebo jedine Národná rada Slovenskej republiky má právomoc prijať zákon.

Aj keď v súlade s čl. 5 ods. 1 Ústavy SR možno nadobúdanie a stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky upraviť radom všeobecne záväzných právnych predpisov, prameňom práva sa stal jeden zákon - zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Národná rada SR schválila zákon č. 250/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. S účinnosťou od 17. júla 2010 sa zaviedol

právny režim, v ktorom podľa § 9 ods. 1 platí, že:

„Štátne občianstvo Slovenskej republiky možno stratiť

a) prepustením zo štátneho zväzku Slovenskej republiky na vlastnú žiadosť,

b) nadobudnutím cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle.“

O strate štátneho občianstva nadobudnutím cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle zákon ďalej ustanovil:

„Štátny občan Slovenskej republiky stráca štátne občianstvo Slovenskej republiky dňom, ktorým na základe výslovného prejavu vôle, ktorým je žiadosť, vyhlásenie alebo iný úkon smerujúci k nadobudnutiu cudzieho štátneho občianstva, dobrovoľne nadobudne cudzie štátne občianstvo.“ (§ 9 ods. 16)

„K strate štátneho občianstva podľa odseku 16 nedôjde, ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo v súvislosti s uzavretím manželstva so štátnym občanom cudzieho štátu, a to za predpokladu, že cudzie štátne občianstvo manžela nadobudol za trvania spoločného manželstva.“ (§ 9 ods. 17)

„K strate štátneho občianstva podľa odseku 16 nedôjde ani vtedy, ak bolo cudzie štátne občianstvo nadobudnuté narodením.“ (§ 9 ods. 18)

„Ak osobitný zákon neustanovuje inak, dňom straty štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa odseku 16 zaniká štátnozamestnanecký pomer, služobný pomer alebo obdobný právny vzťah zakladajúci funkciu, zamestnanie alebo povolanie, výkon ktorých je podmienený štátnym občianstvom Slovenskej republiky.“ (§ 9 ods. 21)

Zákon č. 250/2010 Z. z., zhodne s každým iným všeobecne záväzným právnym predpisom prijatým orgánom verejnej moci v Slovenskej republike, podlieha generálnemu príkazu čl. 152 ods. 4 Ústavy SR o interpretácii a aplikácii právneho poriadku. Aj zákon č. 250/2010 Z. z. sa musí interpretovať a aplikovať tak, aby bol v súlade s Ústavou SR.

Zásadný právny význam má táto súvislosť pre interpretáciu a aplikáciu ustanovení zákona o právnom účinku straty štátneho

Je dvojité štátne občianstvo pod ochranou Ústavy SR?

dzieho štátu.

Viacnásobné občianstvo je v Rade Európy upravené Európskym dohovorom o občianstve. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas s dohovorom uznesením č. 789/1997 zo 4. novembra 1997. Slovenská republika tento dohovor ratifikovala 30. apríla 1998 a uverejnila ho v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 174/2000 Z. z., s. 4762). Európsky dohovor o občianstve má ex constitutione prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky podľa doložky prednosti určenej čl. 154c ods. 1 Ústavy SR. Nakoľko upravuje vzťah, ktorý nie je predmetom ústavnej úpravy, nemožno ho interpretovať a aplikovať ako prameň práva so sekundárnym účinkom obmedzeným ustanoveniami Ústavy SR,

občianstva pre výkon verejných funkcií. Na základe zákona môže dôjsť k zániku štátnozamestnanckého pomeru v prípadoch určených § 9 ods. 21. Na základe zákona nemôže dôjsť k zániku tých funkcií v orgánoch verejnej moci, pre ktoré podmienky a spôsob zániku funkcie určuje Ústava SR, ak ústava nespojila stratu funkcie so stratou voliteľnosti.

Túto podmienku ústava určuje pre zánik mandátu poslanca Národnej rady SR (čl. 81a písm. c/), ale nie pre zánik funkcie prezidenta SR, lebo podmienka voliteľnosti sa spája iba s ustanovením do funkcie hlavy štátu (čl. 103 ods. 1). Zhodné platí pre funkciu predsedu vlády SR. V čase ustanovenia do funkcie musí spĺňať ústavnú podmienku voliteľnosti do Národnej rady SR (čl. 110 ods. 2), avšak ústava neurčuje, že strata voliteľnosti do Národnej rady SR má za následok zánik funkcie predsedu vlády SR.

Zaniknutie voliteľnosti do Národnej rady SR je výslovne uvedeným dôvodom pre odvolanie sudcu Ústavného súdu SR prezidentom SR (čl. 138 ods. 2 písm. d/).

Za sudcu všeobecného súdu môže byť vymenovaný občan Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný do Národnej rady SR (čl. 145 ods. 2). Zánik voliteľnosti do Národnej rady SR po vymenovaní do funkcie sudcu ex constitutione nevyvoláva právny účinok v podobe straty funkcie sudcu ani v prípade predsedu Najvyššieho súdu SR a podpredsedu Najvyššieho súdu SR.

Ústava SR nepodmienila vznik, ani zánik funkcie generálneho prokurátora voliteľnosťou do Národnej rady SR.

Naopak, ústavná funkcia verejného ochrancu práv sa podmieňuje voliteľnosťou do Národnej rady SR nielen v okamihu ustanovenia do funkcie, ale výslovne s voliteľnosťou do Národnej rady SR spojila aj zánik funkcie (čl. 151a ods. 4).

STRATA ŠTÁTNEHO OBČIANSTVA V KONFRONTÁCII S MEDZINÁRODNÝM PRÁVOM

Strata štátneho občianstva nadobudnutím cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle predstavuje spôsob štátneho občianstva Slovenskej republiky, ktorý zdanlivo možno podozrievať z nesúladu s s čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a to v dôsledku rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva z 27. apríla 2010 v konaní o sťažnosti č. 7/08 (Case of Tănase v. Moldova). Treba

zdôrazniť, že podozrenie z nesúladu zák. č. 250/2010 Z. z. s čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1 na základe tohto rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva nemožno absolutizovať, a už vôbec nie hodnotiť ako očividné. Európsky súd pre ľudské práva vo veci Tănase síce rozhodol o nesúlade ustanovení volebného zákona vylučujúcich zvolených poslancov parlamentu so zdvojeným občianstvom z pôsobenia v parlamente s čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1, ale tento zákaz označil za porušujúci čl. 3 z toho dôvodu, že bol súčasťou balíčka opatrení slúžiacich na také zmeny volebného práva, ktoré mali sťažiť prístup opozičných politických strán do parlamentu. Tento kontext úprave zákona č. 250/2010 Z. z. chýba.

Relevantný prameň práva pre osobitnú otázku straty občianstva z dôvodu nadobudnutia občianstva cudzieho štátu podľa úpravy zákona o občianstve Slovenskej republiky predstavuje Európsky dohovor o občianstve.

Podľa čl. 7 ods. 1 Európskeho dohovoru o občianstve:

„1. Zmluvný štát nemôže vo svojej vnútroštátnej právnej norme ustanoviť stratu občianstva zo zákona alebo na základe iniciatívy zmluvného štátu okrem týchto prípadov:

- a) dobrovoľné nadobudnutie ďalšieho občianstva,
- b) nadobudnutie občianstva zmluvného štátu podvodným konaním, na základe falošnej informácie alebo zatajenia ľubovoľnej relevantnej skutočnosti žiadateľom,
- c) dobrovoľná služba v zahraničných ozbrojených silách,
- d) konanie vážne poškodzujúce životné záujmy zmluvného štátu,
- e) nedostatočná skutočná väzba medzi zmluvným štátom a občanom s obvyklým pobytom v zahraničí,
- f) ak je počas neplnoletosti dieťaťa ustanovené, že predbežné podmienky určené vnútroštátnou právnou normou, ktoré viedli k nadobudnutiu občianstva zmluvného štátu zo zákona, už ďalej nesplňa,
- g) adopcia dieťaťa, ak dieťa nadobudne alebo má cudzie občianstvo jedného adoptívneho rodiča alebo oboch adoptívnych rodičov.“

VZDANIE SA OBČIANSTVA
Ustanovenie čl. 5 ods. 1 Ústavy SR vytvorilo základ pre nadobúdanie a stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky zákonom, t.j. ex lege. Ustanovením čl. 5 ods. 2 ústavy sa upravuje zánik štátneho občianstva individuálnym právnym aktom alebo právnym úkonom.

Teórii štátneho práva známe spôsoby zániku štátneho občianstva sú:

„a) Prepustenie zo štátneho občianstva

aa) na základe povolenia, ab) jednostranným aktom, ac) automaticky.

b) Iným spôsobom
ba) uzavretím manželstva, bb) odňatím občianstva získaného naturalizáciou (denaturalizácia), bc) vystáhom, bd) zánikom štátu, be) smrťou štátneho občana, bf) súdnym rozhodnutím, resp. rozhodnutím správneho orgánu.“

Ustanovenie čl. 5 ods. 2 Ústavy SR upravuje iba jednu z týchto možností, a to tak, že ju označuje za nesúladnú s Ústavou SR. Formulácia: „Štátne občianstvo Slovenskej republiky nemožno nikomu odňať proti jeho vôli“ má za následok, že štátneho občianstva Slovenskej republiky nemožno zbaviť súdnym rozhodnutím, ani rozhodnutím orgánu verejnej správy.

Pre interpretáciu a aplikáciu účelu a obsahu ustanovenia čl. 5 ods. 2 má zásadný význam výkladové pravidlo: „Každé ustanovenie ústavy treba interpretovať a aplikovať v nadväznosti na iné normy ústavy, pokiaľ medzi nimi existuje príčinná súvislosť“ pri výklade a uplatňovaní Ústavy SR prvýkrát použité Ústavným súdom SR vo veci II. ÚS 48/97. Zanedbanie tohto pravidla otvára príležitosť pre vyvolanie zbytočného, účelovostou determinovaného dlhodobého sporu rovnakej ústavnoprávnej kvality, akú má spor o rozsah imunity zaručenej poslancom Národnej rady SR.

Ustanovenie čl. 5 ods. 2 je v príčinnej súvislosti s úpravou čl. 5 ods. 1 Ústavy SR. Ochranu pred zánikom štátneho občianstva podľa čl. 5 ods. 2 požíva iba štátne občianstvo, ktoré je predmetom ochrany podľa čl. 5 ods. 1 ústavy. Ústavný súd SR to vo vzťahu k úprave zákonom vyjadril v právnom názore: „K porušeniu základného práva uvedeného v čl. 5 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky môže dôjsť len u tých osôb, ktoré nadobudli štátne občianstvo Slovenskej republiky na základe zákona č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky a niektorým zo spôsobov v ňom uvedených.“ (I. ÚS 20/96. Uznesenie zo 14. mája 1996. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1996, s. 356)

Citovaný právny názor nemožno absolutizovať. Netýka sa každého nadobudnutia štátneho občianstva Slovenskej republiky, ale iba takého štátneho občianstva Slovenskej republiky, ktoré podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy SR bolo nadobudnuté v súlade s Ústavou SR. Dvojité štátne občianstvo,

ktoré nepodlieha ochrane podľa čl. 5 ods. 1 Ústavy SR, nie je ani predmetom úpravy čl. 5 ods. 2. Na rozdiel od čl. 5 ods. 1, ktorý nadobúdanie a stratu štátneho občianstva odkazuje na zákon, ustanovením čl. 5 ods. 2 sa upravuje zánik štátneho občianstva individuálnym právnym aktom.

Ustanovenie čl. 5 ods. 2 upravuje právne postavenie orgánov štátu voči občanom Slovenskej republiky. Orgány štátu, súdne ani správne, nesmú odňať štátne občianstvo osobe, ktorá s odňatím svojho štátneho občianstva nesúhlasí za predpokladu, že štátne občianstvo Slovenskej republiky je jediným štátnym občianstvom, ktoré dotknutá osoba má. Ustanovenie čl. 5 ods. 2 nie je právne relevantné pre prípad právneho úkonu, teda prejavu vôle, ktorým sa štátny občan Slovenskej republiky dobrovoľne vzdá štátneho občianstva Slovenskej republiky.

Ústava SR tak, ako neupravuje nadobúdanie a stratu dvojitého štátneho občianstva Slovenskej republiky a cudzieho štátu, neustanovuje ani podmienky zrieknutia sa štátneho občianstva prejavom vôle oprávnenej osoby. Aj v tomto prípade základným prameňom práva je Európsky dohovor o občianstve, ktorý v čl. 8 ustanovil:

„1. Každý zmluvný štát umožní osobe zrieknutie sa občianstva za predpokladu, že sa tým taká osoba nestane osobou bez štátnej príslušnosti.

2. Zmluvný štát však môže vo svojej vnútroštátnej právnej norme ustanoviť, že zrieknutie sa občianstva môžu uskutočniť iba občania, ktorí majú obvyklý pobyt v zahraničí.“

1 + 1 = ?

Problémy s dvojítym občianstvom sú ústavnoprávne veľmi jednoduché. Ústava SR nezaručuje nikomu právo nadobudnúť k štátnemu občianstvu aj občianstvo iného štátu. Kto tak urobí, stratí štátne občianstvo SR, lebo zákon o štátnom občianstve tak ustanovil bez toho, aby bol v nesúlade s Ústavou SR. Dvojité občianstvo sa aj na Slovensku zaručuje iba v rozsahu Európskeho dohovoru o občianstve. Ten dáva členským štátom Rady Európy voľnú ruku pri odnímaní občianstva osobám, ktoré dobrovoľne nadobudli ďalšie občianstvo. Búrka sa dá v tomto pohári vody rozpútať iba vtedy, keď sa právu neprizná nijaký význam, zdravý rozum sa zahodí do kúta a voľný prieschod dostanú národnostné vášne a úprimný záujem na balamutení navičných voličov. Z poslaneckého platu ešte nikto skutočne nezbohatol, ale žije sa z neho ľahšie, ako z priemernej mesačnej mzdy.

JÁN DRGONEC

O bdobie výročných sviatkov psychicky ťažko doľahalo na väznených spoluobčanov, najmä tých trpiacich za svoju pravdu.

Slovákov najmä v pôstnom období zvlášť zaujal biblický postoj troch žien-Márií pod krížom. Stáli na tom najpotupnejšom mieste sveta aj vtedy, keď dôležitejším, významnejším a fyzicky mocnejším strach nedovolil stáť pri nespravodlivo odsúdenom.

V tejto súvislosti vidím obraz našich matiek v rokoch päťdesiatych, ako cestujú deň a noc do Mírova alebo do Valdíc navštíviť svojich uväznených synov a podstupujú túto namáhavú cestu na

Pôstna analógia

K prvému výročiu úmrtia
Mons. Justína Beňušku
21. 9. 1918 - 2. 3. 2011

ktorú vynaložia polovicu svojej žobráckej penzie.

Vidím skupinku skromných, bledých žien stojacich v Hradci Králové na autobusovej stanici do Valdíc-Kartouz smer Jičín, ktoré si s neskrývaným záujmom prezerajú okoloidúci.

Ti dobre vedia, kde končí tento spoj!

V oboch rukách ženičiek ob jemné tašky v ktorých nesú poživeň pre seba na cestu, ale najmä pre synov-vážňov. Po hodine sa vracajú rovnako obťažkané, veď povolené bolo odovzdať maximálne jednu škatuľku cigariet a pár fotografií.

Skúmavý, podozrievavý pohľad službukonajúceho pri bráne z občianskeho preukazu na tvár návštevy. Staručká žena sa nemeselo pýta, či môže synovi nechať koláče. Po odpovedi „Nelze!“ jej vyhrknu do očí slzy, načo bachar „citlivo“ zareaguje: „Matko, měli ste si syna lépe vychováti!“

„Ako lépe, veď je kňaz a dobrý, keď je tu!“ To už ale pán veliteľ nepočuje, lebo kričí: „Další!“

Nebolo ľahké pochopiť, že syn, brat, strýko, švager-kňaz a väzeň dostal počas dvoch procesov pred Štátnym súdom v mene republiky 9 a 12 rokov, veď to musel byť veľmi nebezpečný a zlý človek! Až časom, keď sa do väzenia postupne dostávali aj pohlavári socialistického režimu, vyšlo najavo to, čo spolupäťdom na krajzaku v Bratislave povedal napr. predseda okresu Ilava, že kým bol kaplánko na slobode, tak so socialistickou prevýchovou mládeže nemohli nič robiť. Dostať dôvod pre pobyt v Jáchymovských baniach!

A preto znie až neuveriteľne vlastnoručne napísané vyhlásenie jedného z postihnutých dvanásťročným peklom: „Neodplácame sa, odpúšťame. Necháme to na spravodlivý Boží súd, naň sa chystáme.“

NORBERT M. BEŇUŠKA

(Pkračovanie
z predchádzajúceho čísla.)

Balduin daroval templárom časť svojho paláca, ktorý stál neďaleko od Chrámu a dekan im daroval aj celú ulicu spájajúcu palác s kostolom. Odvtedy sa táto ulica nazýva Ulicou Militia templi (chrámového vojska). Templári sa zaviazali žiť podľa učenia svätého Augustína. Zasväcovali svoj život kresťanskej viere, poslušnosti Veľmajstrovi, prisahali ochotu vystavovať sa nebezpečenstvu na mori a v boji a na príkaz z lásky ku Kristovi dokonca neustúpiť ani zoči-voči trom nepriateľom. Zložili sľub čistoty a chudoby s prísľubom, že neprestúpia k žiadnemu inému rádu. Templári nosili biely plášť s červeným krížom na hrudi. Rád mal aj zástavu z plátna s bielymi a čiernymi pruhmi - beauseant, ktorá bola ich bojovým znamením. Toto znamenie predstavovalo kríž s nápisom - Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloria (Nie nás, Pane, nie nás, ale svoje meno osláv). Ich duchovným a ideovým otcom bol mních svätý Bernard z Clairvaux, patrón všetkých kresťanov, jeden z autorov myšlienky krížových výprav. Oficiálnym cieľom templárov bola ochrana pútnikov do Svätej zeme. Dochované fakty však nasvedčujú tomu, že tento cieľ bol iba kulisou grandióznejších plánov rytierov Chrámu, do ktorých bol zapojený aj rád cisterciánov, svätý Bernard a gróf Hugo zo Champagne, jeden z prvých protežantov a patrónov cisterciánov a templárov. Prirodzene, aj Rímska apoštolská cirkev mala záujem na uskutočnení týchto cieľov.

Roku 1024 sa i samotný gróf zo Champagne stal templárom a prvým veľmajstrom rádu bol jeden z jeho vazalov (šľachtic užívajúci lénne právo, pozn. red.) Hugo de Payens. Spomedzi ďalších otcov zakladateľov rádu, treba spomenúť strýka svätého Bernarda, Andreho de Montbard. Treba poznamenať, že kronikár Balduina I. mlčí o prvých rokoch činnosti templárov. Známe je iba to, že roku 1104 prišiel do Svätej zeme gróf Hugo de Champagne s veľkým sprievodom rytierov, medzi ktorými boli jeho vazal Hugo de Payens. Zdá sa, že od tohto momentu treba odvíjať datovanie budúcej templárskej organizácie. Zároveň poznamenávam, že úplné správy o templároch sa objavujú až päťdesiat rokov po založení Chrámu, ktoré zaznamenal Guillaume de Tyr. Vydal príkaz, aby sa roku 1120 stal členom tohto rádu gróf z Anjou, otec Geoffreya Plantageneta. Templári si vytýčili mnoho vážnych úloh, ale ako by ich mohli uskutočniť len s deviatimi ľuďmi a celých deväť rokov by nikoho neprijímali do svojich radov až do roku 1118? V tomto zmysle je veľmi zaujímavý zápis z polovice 12. storočia pútnikom Johannom von Würzburg. Píše: „Pod sídlom rádu boli rozmiestnené koniarne pre dvetisíc koní.“ Vari by mohol tento počet koní slúžiť deviatim ľuďom? Teda koľko bolo rytierov naozaj? Aké územie strážili v okolí Chrámu? Čo tam hľadali? A prečo im v tom pomáhal rád Priorstva Sionu? Hovorí sa, že templári sa deväť rokov prebýjali cez skalu a vytvárali tunely pod Chrámom kráľa Šalamúna. Našli tam nesmierne poklady a medzi nimi legendárnu vec, o ktorej sa doteraz vedú spory. Dokumentárne filmy o templároch tvrdia, že v podzemí našli „čosi“ uložené v kazete. Práve vďaka tomu začalo do ich rádu vstupovať veľké množstvo ľudí rozličného postavenia a hodnosti. Čo tam teda templári našli?

Súčasníkom strážcov chrámu, ktorý sa s nimi stýkal v Palestíne, bol znamenitý básnik Wolfram von Eschenbach. V poéme Parsifal sústreďuje našu pozornosť na dôležitý detail: najvzácnejším pokladom templárov bol svätý grál, ktorý následne ochraňovali v legendárnom zámku Munsalvaesche. Mnohí ho považovali za záračnú čašu, z ktorej pili Spasiteľovi učeníci na Poslednej večeri a do ktorej po

ukrižovaní zachytili svätú Kristovu krv. Kto sa z nej napije, budú mu odpustené hriechy a nadobudne večný život. Už len pohľad na ňu spôsobuje nesmrteľnosť a rozličné pozemské dobro. Niektorí sa domnievali, že čaša obsahuje akési ezoterické poznanie, relikviu so zlatým zobrazením Noemovho korábu. Tiež sa predpokladalo, že je v nej prítomná i sťatá hlava Jána Krstiteľa alebo drahokam, ktorý spadol z neba. Ako vidieť, až podnes sa zachovalo mnoho predpokladov. Tvrdí sa aj to, že čaša je len symbolom; v skutočnosti ide o tajomstvo genealógie židovských kráľov. Filologicky to dokazuje podobnosť slov „grál“ a „sang raal“ alebo „sang royal“, čo znamená „kráľovská krv“.

Roku 1956 dešifrovali v Manchestri jeden zo starých zvitkov nájdených v Izraeli pri Mŕtvom mori. Poukazovalo sa v ňom na obrovské poklady Chrámu kráľa Šalamúna. Boli skryté ešte do jeho zničenia rímskymi légiami, sedemdesiat rokov po Kristovom narodení. Ukazuje sa, že chrám neukrýval iba zlato, ale dokumenty o genealógii židovských kráľov, v ktorých sa hovorí o dvoch stratených pokoleniach. Ich potomkovia vraj utiekli do franskej zeme a založili tam dynastiu Merovejovcov alebo „dlhovlasých kráľov“. Tento detail sa nespomína iba náhodou. Dlhé vlasy kedysi predstavovali leva, symbol Júdovho rodu, z ktorého pochádzal kráľ Dávid. Zároveň bol Lev aj symbolom rodu Danovcov. Významným potomkom patriarchu tohto rodu bol Samson, ktorého moc spočívala v dlhých vlasoch. Nebola to len fyzická sila, ale i múdrosť, pretože vlasy symbolizovali aj rozum. Zrejme preto si Merovejovci nestrihali vlasy. Osobitne treba uviesť, že aj na kráľovských erboch gruzínskych panovníkov z rodu Bagrationovcov a arménskych Bagratuniovcov, sú zobrazené levy.

Merovejovci ako aj ich príbuzní, hovorili jazykom neznámym domácomu obyvateľstvu. Ich pôvod sa odvodzuje od Merovaeusa. Merovejovská dynastia vládla v ranom stredoveku Frankom. K dispozícii mala bohatú štátnu pokladnicu a obrovské pozemky. Od siedmeho storočia začali raziť mince s erbom následne prijatým jeruzalemským kráľovstvom, ktorý predstavovalo materské znamienko v podobe kríža. Predstavitelia tejto kráľovskej dynastie sa podľa legendy rodili s červenými materskými znamienkami do tvaru kríža, ktoré mávali buď na hrudi na strane srdca alebo na chrbte medzi lopatkami. To malo poukazovať na ich božský pôvod. Mnohí vládcovia súdobej Európy chceli mať priateľské vzťahy s touto dynastiou v nádeji, že si tak získajú priazeň franského trónu. Priateľstvom s Merovejovcami nepohrdli ani byzantskí cisári. Počínajúc kráľom Chlodvikom sa Merovejovci usilovali aktívne rozšíriť kresťanstvo medzi pohanmi a v tomto úsilí dosiahli značný úspech. Moc franských kráľov bola v tej dobe obklopená takou aureolou božskosti, akú pred nimi nepoznala žiadna z dynastií. Zmluvu s Merovejovcami podpísala roku 496 aj rímska Cirkev. Potom ich moc uzurpovali Karolovci, pôvodom sluhovia, majordomia kráľovského paláca merovejovskej dynastie. Najvýznamnejším z

nich bol Karol Veľký, ktorý roku 800 vytvoril franskú ríšu. Posledný vládnucci Merovejovec bol Dagobert II. Bol zabitý kopijou vrazenou do oka počas spánku. Spiklenci sa rozhodli okamžite vyvraždiť celý rod dlhovlasých kráľov, čo sa im však nepodarilo naplniť.

O niekoľko storočí neskôr prichádza Jana z Arku do sály kráľovského paláca v Chinone. Najzaujímavejšie však je, že na tróne sa neobjaví panovník Karol VII. z Valois. Akoby sa čohosi zľakol. Zrejme chápal, že Orleánska panna priniesie odkaz od niekoho, kto ho vždy prevyšoval v práve na moc. A naozaj. Hoci Jana nepoznala skutočnú kráľovu tvár, našla ho uprostred množstva poddaných a preho-

MERAB SURGULADZE

Vznik rytierskych rádov

vorila k nemu prostými slovami: „Vznešený pane, prišla som k vám od kráľa.“ Tento tajný potenciálny kráľ pokračoval vo vláde. Vládol vďaka tomu, že patril do rodu Merovejovcov. Templárov ako i svätého Bernarda z Clairvaux, podporoval gróf Hugo de Champagne. Niektorí historici tvrdia, že to bol jeden z potomkov Dagoberta II., ktorý prežil vraždenie v kráľovskom dome. Práve on mohol rytierom oznámiť rodinné tajomstvo. Mohol to však byť aj Godefroy de Bouillon. A hľa, po deviatich rokoch hľadania sa čosi našlo. Následne na to chudobní templári a rovnako chudobní mníši cisterciáni stavajú vo Svätej zemi niekoľko hradov a zakladajú desiatky opátstiev. Tisíce rytierov vznešenej, ale i menej urodzenej krvi, sa po tejto udalosti rozhodli stať členmi bratstva. Treba podotknúť, že hneď za rytiermi na samom spodku hierarchie stáli roľníci a otroci zajatí v Palestíne. Tvorili pešie vojsko kopijníkov, lukostrelcov a ľahkú konškú jazdu turkopolov, ktorá pozostávala z pokrstených Arabov a Turkov (mnohí z nich prijali

kresťanskú vieru dobrovoľne). Títo turkopolovia, pôvodom zo Sýrie a Palestíny, ktorých rodičmi boli najčastejšie turecké matky a kresťanskí otcovia, boli vychovávaní v kresťanskej viere. Najmäli si ich templári.

Templári sa stali účastníkmi nespočetného množstva vojenských ťažení na Blízkom Východe a na iných miestach, kde si to okolností vyžadovali. Ich úloha v krížových výpravách bola obrovská. Až do pádu mesta Akko roku 1291 boli templári a rytiersky rád johanitov hlavnou údernou silou v boji s moslimami. Templársky rád neuznával žiadnu svetenskú moc. Podriaďoval sa iba Rímu a mal právo exteriority. Začiatkom roku 1129 cirkev uzákonila pôsobenie templárov: koncil zvolaný do Troyes pod vedením legáta schválil ich regulu. Svätý Bernard, ktorý sa koncilu zúčastnil aktívne, pre nich zakrátko napísal „De laude novae militiae“ alebo „Chválu na nové vojsko“. Majetky rádu sa nachádzali v celej Európe: vo Francúz-

sku, v Anglicku, v Španielsku, v Taliansku, v Nemecku, v Grécku i na Cypre. Rád bol dvesto rokov hlavným ekonomickým a vojenským partnerom gruzínskeho kráľovstva (mnohí templári boli pochovaní v gruzínskom Jeruzalemskom kláštore Svätého kríža a podporovali ho po všetkých stránkach). Pápeži udelili templárom významné privilégia: samostatne disponovali obrovskými prostriedkami, ktoré prúdili rozličnými cestami na podporu vedenia krížových výprav. V ich rukách boli mnohé cesty, po ktorých sa križiaci a pútnici dostávali do Svätej zeme. Veľkí feudáli, ktorí sa chceli zveriť pod ochranu rádu, darovali templárom pozemky a zámky. Od Druhej križiackej výpravy sa už žiadna z výprav nezaobišla bez účasti templárov. Vo Svätej zemi zahynulo 20 000 členov rádu, okrem iného i šesť z dvadsiatich troch veľmajstrov. Roku 1148 počas Druhej krížovej výpravy dokázalo dvesto rytierov (predovšetkým templárov), ktorí sprevádzali francúzskeho kráľa Ľudovíta VII., odolávať úporným útokom 20 000 moslimov v známej bitke v horách Laodicey, dnes tvoriacej súčasť Turecka. Rovnako ako johaniti, i templári obraňovali do poslednej kvapky krvi Akko - jednu z posledných bašt kresťanstva.

Historické vzdvihnutie templárov, duchovných rytierov a vojakov Ježiša Krista, bolo priamou výzvou svetskej moci, ktorá občas zabúdala na skutočné ciele krížových výprav. Templári boli napokon hlavnou údernou silou v zrážkach so saracénmi. Prejavila sa tam výbojne vyzbrojená disciplinovaná jazda ťažkoodencov, rytierov - mníchov v bielych plášťoch s červeným krížom, ktorá obraňovala kresťanov západu i východu. Umierala v boji, ale nevzdávala sa. Nezaujímal ju početná prevaha protivníka, ba ani protivník samotný, aj keby ním bol diabol. S hlasným bojovým pokrikom „Beauseant!“ sa vrhala do útoku, ved' beauseant bolo zástavou jej útoku a nikdy

nie inak. Čierno-biele plátno predstavovalo iba jediné - víťazstvo alebo smrť.

Význam slova „beauseant“ sa prekladá z francúzštiny ako čierny kôň s bielymi ťlakmi. V súčasnosti sa slovo „beau“ prekladá ako „krása“ alebo „krásny“. V stredoveku však malo toto slovo širší význam a predstavovalo i vznešenosť a veľkoleposť. Preto bojový pokrik „Beauseant!“ bol zároveň aj výzvou na vznešenosť a slávu.

Dňa 5. marca 1198 bol vo Svätej zemi založený teutúnsky rád, podporovaný Svätou stolicou. Svoje práva získal v meste Akko v rádom dome templárov. Jedenásť biskupov a deväť svetských nemeckých kniežat, ktorí prišli kvôli krížovej výprave cisára Henricha VI., sa tam stretli s veľmajstromi templárov a johanitov. Podľa ich rozhodnutia sa mal teutúnsky rád vo vzťahu ku klerikom, rytierom a ostaným bratom riadiť templárskou regulou a vo vzťahu k chudobným a chorým regulou johanitov. Rytieri teutúnskeho rádu začali nosiť biely plášť s čiernym krížom. Podobne ako členstvo v duchovno-rytierskych rádoch Španielska a Portugalska, sa aj členstvo teutúnskych rádov obmedzovalo vo väčšine prípadov na jeden národ. Postupom času si však teutúnci dokázali získať pre svoju činnosť mnoho štátov a národov. Teutúnsky rád teda začal uskutočňovať aj nemeckú kultúrnu misiu.

Španielska reconquista a križiacke výpravy spôsobili, že sa európske krížové rády rozšírili po Svätej zemi, v Španielsku, v Portugalsku a na pobreží Baltského mora. Zaujímavé je, že podľa niektorých európskych zdrojov križiaci previezli svätý grál do Gruzínska. Ak sa máme priďržať genealogickej verzie židovských kráľov (je známych desať rodov z dvanástich a dva rody sú stratené), križiaci odovzdali do rúk gruzínskeho kráľa Dávida IV. akési posvätné odkazy. Podľa všetkého sa jeden stratený rod dostal do Európy a vládol Franskej ríši v podobe dynastie Merovejovcov. Kde je teda ten druhý?

Gruzínska dynastia Bagrationovcov (a im príbuzná arménska dynastia Bagratuniovcov) odvodzuje svoje korene práve z Palestíny. Gruzínska a arménska historická tradícia spája pôvod týchto dynastií so samotným židovským kráľom, prorokom Dávidom. Začiatkom 10. storočia arménsky historik Hovhannes Draskhanakertsi o predkovi oboch dynastií uvádza: „Hovorí sa, že bol potomkom kráľa Dávida.“ Potvrdzujú to aj staršie arménske svedectvá (Faustos Buzand, Dejiny Arménska, Jerevan, 1953, str. 196). Arménska historická tradícia spája povznesenie tohto rodu s prvým storočím nášho letopočtu (N. Adonc, Arménsko v dobe Justiniana, SPB, 1909, str. 413). S prorokom Dávidom spája túto dynastiu i svätý Konštantín Porfyrogenetos, ktorý ich pôvod odvodzuje z Jeruzalemu (De administrando imperio, 2. diel). Najstaršia správa o božskom pôvode Bagrationovcov sa v gruzínskom písomníctve uvádza v polovici 10. storočia v Životopise Grigorija z Chandzty, ktorého autorom je Georgij Merčuli. Tento autor nazýva Ašota Kuropalatu „panovníkom, nazývaným synom Dávida, proroka a pomazaného božieho“. O tom istom píše Sumbat Davitis-Dze vo svojich Dejinách a rozprávani o Bagrationovcoch v 11. storočí. Povýšenie tohto rodu na javisku štátnickej dejín datuje do 6. storočia. Podľa rodinnej legendy gruzínskeho kráľovského rodu Bagrationovcov Dávidov potomok Guaram (Guram) prišiel do Gruzínska za vlády Mirdata (začiatok 6. storočia). Tohto Guarama oženil kráľ so svojou sestrou a udelil mu titul „erismtavars“ (veľkoknieža) veľkej provincie Tao v južnom Gruzínsku (dnes súčasť Turecka). Jeho vnuk Guaram I. získal od byzantského cisára titul kuropalata (najvyššieho palatína) a roku 575 sa stal gruzínskym kráľom. Podľa mena svojho otca bol prvým nositeľom mena Bagration.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

